

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Alja Klanšek

**Mediji in marginalizirane skupine:
Odobravanje medijskih stereotipov o Romih**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Alja Klanšek

Mentorica: doc. dr. Mojca Pajnik

**Mediji in marginalizirane skupine:
Odobranje medijskih stereotipov o Romih**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

Mediji in marginalizirane skupine: Odobravanje medijskih stereotipov o Romih

Stereotipi so tipizirane sodbe, ki zaradi svoje ohlapnosti in splošnosti redko ustrezajo stvarnosti. Gre za proces pripisovanja lastnosti ljudem na podlagi njihove skupinske pripadnosti in ne na podlagi njihovih individualnih značilnosti. Največkrat so predmet stereotipiziranja etnične skupine. Z etničnimi stereotipi se pogosto srečujemo v množičnih medijih, kar prispeva k širjenju ksenofobije in diskriminacije. Ta dva procesa sestavljata fenomen, ki se imenuje sovražni govor. Sovražni govor je oblika izražanja predsodkov in sovražnosti do drugih posameznikov in temelji na prepričanju, da so nekateri ljudje manjvredni, ker, zaradi posamezne osebne okoliščine, pripadajo določeni skupini. Če je sovražni govor prisoten v družini, obstaja velika verjetnost, da bo otrok razvil negativna stališča do določenih družbenih skupin. Predstave in stališča o drugih ljudeh in skupinah, predvsem o manjšinah, si oblikujemo tudi s pomočjo medijev. Ker manjšine niso tržno tako zanimive, se mediji z njihovimi težavami ne ukvarjajo pogosto, razen takrat, ko te prerastejo v konflikt, ki lahko prizadene tudi večinsko prebivalstvo. Zato bomo v naši raziskavi preverili, v kolikšni meri sovražni govor staršev in pomembnost medijev (sklicevanje na medije kot na glavni vir informacij o Romih) vplivata na mladostnikovo odobravanje medijskih stereotipov o Romih.

KLJUČNE BESEDE: stereotipi, stereotipizacija, sovražni govor, pomembnost medijev, Romi.

Media and marginalized groups: Approval of media stereotypes about the Romanies

Stereotypes are typified judgements, that rarely correspond to reality, because of their looseness and generality. It is a process, which attributes characteristics to people, based on their group affiliation and not on the basis of their individual characteristics. The most common subject of stereotyping are ethnic groups. We often see ethnic stereotypes in mass media, which contributes to the spread of xenophobia and discrimination. The phenomenon, consisting of these two processes is called 'hate speech'. This is a form of expression of prejudice and hostility towards other individuals and is based on the belief that some people are inferior because of their belonging to a certain group. If hate speech is present in the family, there is a strong possibility, that children will develop negative attitudes towards certain social groups. Ideas and views about other people and groups, especially minorities, are also developed through media. The media doesn't deal with problems of minorities, because minorities are not as market - attractive to the media, except when they escalate into a conflict that can affect the majority of the population. Therefore, we will examine the extent to which parents' hate speech and the importance of the media (reference to the media as the main source of information about the Romanies) affect the granting of media stereotypes about the Romanies.

KEY WORDS: stereotypes, stereotipization, hate speech, media reliance, Romanies.

KAZALO

1 UVOD	5
2 STEREOTIPI IN STEREOTIPIZACIJA	7
3 SOVRAŽNI GOVOR	11
4 POMEMBNOST MEDIJEV	14
5 ROMI V MEDIJIH.....	17
5.1 Vpliv medijev na podobo Romov v družbi	17
5.2 Stereotipno poročanje medijev o Romih.....	19
6 METODOLOGIJA IN HIPOTEZE	22
7 REZULTATI RAZISKAVE IN INTERPRETACIJA	24
7.1 Univariatne statistike indikatorjev	24
7.1.1 Odvisna spremenljivka: Odobravanje medijskih stereotipov o Romih.....	24
7.1.2 Neodvisna spremenljivka 1: Sovražni govor staršev	26
7.1.3 Neodvisna spremenljivka 2: Pomembnost medijev	27
7.2 Univariatne statistike vrednosti spremenljivk	33
7.3 Razsevni grafikoni.....	34
7.4 Multipla linearna regresija	35
8 SKLEP.....	37
9 LITERATURA.....	39
PRILOGI.....	42
Priloga A: Anketa - Odobravanje medijskih stereotipov o Romih	42
Priloga B: SPSS output (SPSS rezultati).....	48

1 UVOD

Umazanci. Lopovi. Smrduhi. Lažnivci. Izkoriščevalci. Lenuhi. Primitivci. Neumneži. Nesposobneži. Izoliranci. Nestanovitneži. To je samo nekaj prevladujočih stereotipov o Romih, a kako smo prišli do njih? So nam jih vrojili v glavo starši in celotna družina, ki predstavljajo primarno socializacijo vsakemu človeku? Ali so nam jih posredno posredovali mediji skozi njihove predstave Romov in njihovega načina življenja? Na ta vprašanja bomo skušali odgovoriti v pričujočem diplomskem delu. A preden pridemo do teh odgovorov, se bomo seznanili z do sedaj opravljenimi raziskavami na diplomski temi.

Živimo v svetu posplošenih predstav ali z drugimi besedami, v svetu stereotipov. Ker se z razvojem človeštva vzporedno razvijajo tudi novi, vedno hitrejši načini prenosa informacij, postane le-teh slej ko prej preveč, in zato je človeška narava razvila kategorizacijo tako predmetov kot tudi ljudi. Socialna kategorizacija, oziroma »predalčkanje« ljudi, nam na nek način poenostavi svet okoli nas, saj z njo podzavestno »popredalčkamo« ljudi glede na njihove skupne značilnosti, torej jih lahko razvrstimo v kategorije glede na raso, spol, izobrazbo, družbeni status itd. V diplomskem delu bo pomembno predvsem kategoriziranje glede na določeno družbeno skupino. Socialna kategorizacija je namreč temelj ustvarjanja in ohranjanja določenih stereotipov. Osredotočila se bom na Rome v Sloveniji in na način, kako so le-ti predstavljeni v medijih. Zanimalo me bo, kako mladi odobravajo medijske stereotipe o Romih in kaj vpliva na njihovo morebitno odobravanje ali neodobravanje.

S problematiko obravnavanja statusa Romov v medijih se je ogromno ukvarjala dr. Karmen Erjavec in prišla do naslednjih ugotovitev:

Novinarsko poročanje o Romih izhaja iz predpostavke, da so Romi drugačni od »nas«. Njihova drugačnost je tako samoumnevna in dokončna, da je ni treba posebej pojasnjevati. S posebnimi tehnikami stereotipizacije in posploševanja se mediji v poročanju osredotočajo na posamezne »negativne značilnosti« Romov, kakršne so kulturna različnost, deviantnost in ogrožanje večinskega prebivalstva. Tematsko bi jih lahko razdelili na tri skupine:

1. Romi so akterji negativno ovrednotenih dejanj (kriminal), ki pomenijo grožnjo družbenemu redu. Tako so Romi predstavljeni kot agresivni in nevarni. Prevladujoča kategorizacija novinarskega poročanja je trditev, da Romi (po svoji naravi) kradejo.

2. Romi ogrožajo naše družbenoekonomske interese in pomenijo grožnjo ekonomskemu redu. So nedelavni in leni in živijo od socialne pomoči (ki naj bi bila po prepričanju večinskega prebivalstva višja od zaslužkov, ki bi jih dobili, če bi delali).

3. Romi imajo drugačno kulturo, mentaliteto in obnašanje, ki ni v skladu z normami večinskega prebivalstva in kot tako pomeni grožnjo našemu kulturnemu redu. Tako se Romi od večinskega prebivalstva razlikujejo po videzu (barvi kože), imajo drugačno kulturo, vrednote in navade, so neprilagodljivi in imajo previsoko nataliteto« (Erjavec in drugi 2000, 7–8).

V svoji raziskavi bom tako preverila, če mladostniki odobravajo zgoraj omenjene stereotipe. Poskušala bom tudi prikazati, kako odraščanje v primarni socializaciji, kjer je morda prisoten sovražni govor staršev, vpliva na otroke in njihova stališča oziroma na njihovo odobravanje določenih prikazanih medijskih vsebin. Raziskala bom tudi, kako pomembni so mediji, če jih posameznik obravnava kot glavni vir informacij o Romih, za odobravanje medijskih stereotipov o njih. Glede na to, da smo dandanes obkroženi z različnimi mediji, je smiselno pričakovati, da se bo vpliv medijev na odobravanje medijskih stereotipov o Romih v pričujoči raziskavi izkazal za zelo velikega. Za vzorec raziskave sem si izbrala populacijo 50 mladostnikov, iz tretjih in četrtih letnikov Gimnazije in ekonomske srednje šole Trbovlje.

V nadaljevanju najprej sledi pregled bistvenih teoretičnih pojmov, ki so zajeti v raziskavo, se pravi: stereotipi in stereotipizacija, sovražni govor ter pomembnost medijev. Nato se bom osredotočila na kratek pregled dejstev, kako so Romi v slovenskih medijih predstavljeni in kako mediji vplivajo na podobo Romov v družbi, se pravi razlaga glede na teoretska izhodišča in dejstva ter navezava na mojo tematiko, temu pa sledi metodološko-hipotetični okvir, v katerem bom še podrobneje predstavila problem proučevanja moje diplomske naloge, cilje proučevanja, metodološki pristop in vzorec izvedene raziskave, raziskovalne hipoteze ter spremenljivke, uporabljene v raziskavi. Spremenljivki sovražni govor in pomembnost medijev, bom seveda tudi teoretsko predstavila, kjer se bom navezala predvsem na zgoraj omenjeno raziskavo. Predstavila bom še rezultate raziskave, ki jih bom analizirala s SPSS analizo ter jih sprti interpretirala. Na koncu sledijo še sklepi in zaključne misli.

Razlog za izbor teme raziskovalne naloge tiči predvsem v dejstvu, da smo vsi, ne samo mladostniki, premalo seznanjeni z drugimi družbenimi skupinami (v našem primeru z Romi). V diplomskem delu bi rada povečala zanimanje mladih za različne ljudi, ki jih obdajajo (ne

glede na to v kakšnem številu) zato, da jih ne bi takoj sodili po prevladujočih stereotipih in prepričanjih v družbi. Živimo v demokratični državi, kjer naj bi bili vsi enakovredni, to je seveda iluzija, a iluzije lahko tudi zbledijo.

2 STEREOTIPI IN STEREOTIPIZACIJA

Velikokrat si nočemo priznati dejstva, da imajo množični mediji danes glavno vlogo pri ustvarjanju predstav o okolju, v katerem živimo, in ljudeh, ki nas obdajajo. Ker je teh predstav enostavno preveč, da bi lahko vse zaznali, ljudje podzavestno kategoriziramo zaznane in si tako olajšamo življenje. Kategoriziranje oseb zna biti včasih zelo koristno, saj si na ta način lažje zapomnimo lastnosti določenih oseb. Toda to lahko velikokrat privede do tega, da pripišemo osebi lastnosti, ki jih sploh ne poseduje, na podlagi značilnosti, ki so značilne za družbeno skupino, kateri pripada. Tako si lahko o določeni osebi hitro ustvarimo napačno predstavo, oziroma sliko. In tako pridemo do procesa, ki ga imenujemo stereotipizacija.

Do stereotipizacije prihaja zaradi prilagajanja kompleksnih in novih informacij preprostim kognitivnim shemam, ki pogosto s poenostavljanjem oblikujejo le približno in površno predstavo. Vedenje posameznikov je v socialnih situacijah determinirano z njihovo skupinsko pripadnostjo, ki pa je v teh situacijah odločilna za zaznavanje in predstavo socialne realnosti. Stereotipi tako reflektirajo realnost medskupinskih odnosov. Posamezniki posledično pridobijo socialno identiteto s skupinsko in socialno pripadnostjo s primerjanjem svoje skupine s tujo skupino. Pristranost v ocenjevanju lastne skupine v primerjavi s tujo izvira iz potrebe po pozitivni samooceni (Nastran Ule 1997, 159).

»Stereotipi so preveč tipizirane sodbe, ki ravno zaradi svoje ohlapnosti in splošnosti redko ustrezajo stvarnosti. Predvsem pri socialnih stereotipih ne gre le za pretirano generalizacijo delno točnih informacij, temveč gre za proces pripisovanja lastnosti ljudem na podlagi njihove skupinske pripadnosti in ne na podlagi njihovih individualnih značilnosti« (Ule 2005, 56). Mirjana Ule pravi, da to vodi do dveh tipičnih napak v pripisovanju, in sicer:

- če zaznavamo in ocenjujemo ljudi na osnovi njihove skupinske pripadnosti, jih značilno obravnavamo tako, da so bolj podobni članom svoje skupine in bolj različni od članov drugih skupin, kot v resnici so;

- zaznavanje skupin poteka ponavadi tako, da ocenjujemo pripadajočo skupino, bolj pozitivno kot tiste, ki jim ne pripadamo, kar pa že lahko vodi k predsodkovnemu in diskriminatornemu mišljenju oziroma vedenju (Ule 2005, 56).

Skratka, stereotype lahko najbolje označimo kot proces poenostavljanja sporočil, ki je namenjen obvladovanju kompleksne stvarnosti, v najslabšem primeru pa kot sredstvo za oblikovanje predsodkov in diskriminacij (Ule 2005, 57). Lahko bi rekli, da je stereotip poenostavljeno mnenje posameznika, ustvarjeno s pomočjo posredovanega vira informacij (v našem primeru so vir množični mediji) in je večinoma odporno proti spremembam.

Mirjam Ule pravi: »Stereotipi niso povsem rigidni in nespremenljivi, ampak se spreminjajo tako, da ustrezajo določenim političnim in ideološkim namenom, predvsem ohranjanju oblasti dominantnih skupin« (Ule 2005, 57). Stereotipi se ne ustvarjajo po nekem končanem časovnem obdobju, temveč se ustvarjajo sproti, tako da opišemo in upravičimo ohranjanje lastnih prednostnih pozicij ter opravičimo diskriminacijo drugih-drugačnih.

Stereotipi so oblike miselnih sodb, pridobljene na osnovi nepopolnih informacij. Z drugimi besedami lahko rečemo, da so to miselni predali, v katere razvrščamo ljudi in tisto, kar se dogaja v okolju, v katerem živimo. Vendar so stereotipi preveč posplošene sodbe, zato z njimi spregledamo raznovrstnost sveta in nianse znotraj njega (Kogovšek in Petković 2007, 25).

»Stereotipi o skupinah ljudi so nujno diskriminatorji lastnosti, če nimamo na voljo nobenih drugih podatkov o ljudeh, razen da pripadajo različnim narodom ali skupinam« (Nastran Ule 1997, 157). Najbolj razširjeni so nacionalni, rasni in etnični stereotipi. In prav ti stereotipi se zaradi primanjkljaja informacij o določenih družbenih skupinah, strahu pred neznanim ter težnje po preseganju lastnega občutka manjvrednosti, kasneje najverjetneje razvijejo v prikrito ali eksplicitno diskriminacijo.

Ljudje si mnenja o drugih, dogodkih, stvareh, skratka o vsem, kar nas obdaja, največkrat ustvarimo iz tistega, kar nam sporočajo drugi, in tistega, kar si lahko predstavljamo sami. Lippmann pravi, da večinoma najprej določimo in potem vidimo zunanjo realnost. »Iz tiste buhteče, brenčave zmešnjave zunanjega sveta izberemo tisto, kar nam je kultura določila, in običajno opazimo le tiste stereotipne oblike, ki nam jih je kultura utrdila« (Lippmann 1999, 79). Da bi vsakega posameznika, dogodek ali stvar res podrobno analizirali in ocenjevali, bi

bilo zelo utrudljivo in nefunkcionalno, predvsem pa je to realno nemogoče. Tako ponavadi izberemo najlažji način, in sicer ta, da zaznamo neko tipično lastnost človeka, dogodka, preostanek pa zapolnimo s stereotipom, ki ga imamo že podzavestno v glavi. »Tako so najbolj prefinjeni in najbolj prodorni tisti vplivi, ki ustvarjajo in ohranjajo zakladnico stereotipov« (Lippmann 1999, 83).

Stereotipi ne predstavljajo pravih, resničnih ljudi, temveč so le splošno razširjena prepričanja o določenih družbenih skupinah. Ironija, ki se tu pojavi, je, da se tega veliko ljudi zaveda, a kljub temu vseeno podležejo prevladujočim predstavam in prepričanjem. Ljudje smo enostavno takšne narave, da se velikokrat podcenjujemo in menimo, da naše mnenje, ki je eno samo, ne bo spremenilo ničesar in bo kvečjemu povzročilo odpor, zato se raje zavijemo v molk in se tako zavarujemo pred zavrnitvijo večine. Elisabeth Nuelle Neuman ta pojav označi kot spiralo molka. Pravi namreč, da javno mnenje služi kot družbeno nadzorovanje, ki zadeva povezanost in soglasje o vrednotah v družbi. To lahko vključuje samo moralne zadeve - ideje dobrega in slabega - ali estetske zadeve - ideje lepote in grdosti, kajti le-te imajo čustveno razsežnost, ki lahko sproži grožnjo z izolacijo in strah pred izolacijo (Noelle Neumann 1980/1993, 229).

»Stereotipi so torej rezultat nujnosti, sklepanja na osnovi omejenih informacij in obenem potrebe, da poenostavimo kompleksnost pojavov in dogajanj v svetu ter se izognemo neskladnosti v zaznavah« (Nastran Ule 1997, 156). Glavna funkcija stereotipov je tako zmanjšanje števila informacij, ki jih predelamo v svojem kognitivnem sistemu. S stereotipiziranjem torej žrtvujemo bogastvo informacij za posplošene predstave, ki nam naredijo svet pregleden. Gre za neke vrste kognitivno ekonomijo, ali kot pravi Fiske: »Nimamo niti kognitivnih zmožnosti niti časa, da bi predelali vse informacije, ki jih imamo na razpolago...Če upoštevamo naše omejene kognitivne zmožnosti, je enostavneje in bolj učinkovito za sprejemnika informacij, da uporabi stereotipne koncepte in izpelje značilnosti pripadnosti iz značilnosti skupin, ki jim posameznik pripada, in ne da analizira vsakega posameznika skozi njegove individualne značilnosti« (Fiske v Nastran Ule 1997, 162).

V moji nalogi se bom ukvarjala predvsem z etničnimi stereotipi, ki so poenostavljene in neutemeljene sodbe o narodih ali nacionalnih skupinah, oziroma pripadnikih teh skupin. Nastanejo s generalizacijo nekih značilnosti in lastnosti, ki so lahko deloma celo točne, na cel narod ali skupino. Vsakodnevni govor je poln takšnih stereotipov, na primer italijanski

temperament, ameriški optimizem itd. Zaradi poenostavljenosti in rigidnosti stereotipov pa je kakršnakoli objektivna utemeljenost vprašljiva (Nastran Ule 1997, 158). Ljudje lasten narod venomer ocenimo v duhu pozitivne narave, te ocene pa se pri različnih narodih ponavljajo (na primer delavnost, inteligentnost, marljivost, miroljubnost, itd.).

Etnične skupine so bile vedno predmet stereotipiziranja. Ključnega pomena pri etničnih stereotipih je njihov diskriminatorni značaj in umetno povečanje razlik. Etnični stereotipi so prisotni tudi v programu najmočnejšega medija - televizije, kar prispeva k širjenju ksenofobije in diskriminacije. Skoraj vsi stereotipi na televiziji so namreč negativni. Veliko ljudi nima osebnega stika ali izkušnje z ljudmi druge etnične skupine, zato je televizija pomemben vir informacij. Liki na televiziji so pogosto predstavljeni stereotipno, da jih gledalci hitro prepoznajo. Če so gledalci stalno izpostavljeni stereotipom, je omejena njihova možnost izbire različnih vedenjskih vlog in dejavnosti. Ljudje tako ustvarimo svet, narejen po meri televizije (Jezernik 2006). Iz tega lahko sklepamo, da uporabljamo stereotipe kot neko osebno obrambo, ali kot pravi Lippmann: »Sistem stereotipov je verjetno bistven del naše osebne identitete in deluje kot obramba našega položaja v družbi. Stereotipi so urejena in bolj ali manj trdna slika o svetu, ki smo ji prilagodili svoje navade, okus, zmožnosti, udobje in upe« (Lippmann 1999, 86).

Stereotipi so po eni strani odporni na spremembe in tako ohranjajo določene družbene vrednote in norme; po drugi strani pa niso popolnoma odporni na spremembe, saj se spreminjajo skladno z družbo, v kateri nastajajo. Če so medskupinski odnosi stabilni, potem je težko pričakovati, da bo prišlo do sprememb vsebine stereotipov, če ostajajo odnosi nespremenjeni. Največkrat jih spreminjajo pozitivne reprezentacije stereotipiziranih skupin v medijih. Predstava o stereotipi kot rigidnih, nespremenljivih in togih sodbah je tako napačna, saj variirajo glede na socialni kontekst. Teoretiki so ugotovili, da je po srečanjih s pripadniki različnih skupin prišlo do omejene redukcije stereotipov. Zmanjšali so se stereotipi o konkretnih članih, ki so prišli v medsebojni stik, medtem ko so stereotipi o skupini kot celoti ostali nedotaknjeni. Do večjih sprememb stereotipov pride šele, če so člani drugih skupin reprezentativni člani, oziroma če so informacije ob stiku dramatično različne od stereotipov (Nastran Ule 1997, 161).

3 SOVRAŽNI GOVOR

Starši, oziroma družina predstavljajo primarno socializacijo, zato je klima te socializacije odločilnega pomena pri odraščanju in oblikovanju osebnosti. Vsaka osebnost se oblikuje skozi odnose z drugimi, kar je možno le preko komunikacije. Kot vemo, je lahko komunikacija verbalna in neverbalna in lahko bi razpravljali katera je bolj pomembna. Osredotočila se bom na verbalno komunikacijo staršev, oziroma na sovražni govor staršev o Romih. Poglejmo si najprej, kaj sovražni govor sploh je.

Sovražni govor je oblika izražanja predsodkov in sovražnosti do drugih posameznikov ali skupin ter zajema vse vrste komunikacije - govorno, pisno in vizualno komunikacijo. Vključuje izražanje sovražnih, diskriminatornih, rasističnih mnenj in idej, ki so predvsem usmerjene proti spolnim, rasnim, verskim, etničnim, kulturnim in drugim manjšinam (Kovačič 2001, 178). Sovražni govor temelji na prepričanju, da so nekateri ljudje manjvredni, ker zaradi posamezne osebne okoliščine pripadajo določeni skupini. Te osebne okoliščine so lahko: narodnost, rasa ali etnično poreklo, versko ali drugo prepričanje, spol, zdravstveno stanje, jezik, spolna usmerjenost, invalidnost, starost, gmotno stanje, izobrazba, družbeni položaj in drugo.

Glavni cilj sovražnega govora je razčlovečiti tiste, proti katerim je usmerjen, njegov namen pa je ponižati, prestrašiti in spodbuditi nasilje. Izraz zajema govorno, pisno in nebesedno komunikacijo, kot na primer: parade, trakove, simbole in podobno. Besede, katerih namen je poniževati, razčlovečiti, odvzeti dostojanstvo, postaviti v podrejen položaj, vplivajo na to, kakšen položaj v družbi bodo imeli ljudje, proti katerim so usmerjene; kako bodo živeli, kako bodo z njimi ravnali drugi ljudje in nenazadnje, kako bodo razumeli sebe. Sovražni govor lahko enačimo s socialnim dejanjem, saj lahko grobo določi družbeni položaj tistih, proti katerim je usmerjen (Spletno oko).

Leskošek opredeli sovražni govor kot: »Borbene besede ali besede, ki se uporabljajo kot orožje zoper nekoga. Usmerjene so neposredno na osebo, ustvarjajo sovražno ozračje, ki naj te osebe prestraši, njihov namen je izzvati nasilno reakcijo« (Leskošek 2005, 83–84). Iz povedanega sklepamo, da se lahko sovražni govor tudi izraža kot ščuvanje k nasilnim dejanjem, ki so lahko fizične ali psihične narave.

Podobno sta sovražni govor opredelila tudi Lederer in Delgado (Nielsen 2002, 266) in sicer kot mehanizem podrejanja, ki ustvarja atmosfero strahu, zastraševanja, nadlegovanja in diskriminacije in je običajno sestavljen iz kompleksnega niza dejanj, ki so lahko v fizični, verbalni ali simbolični obliki.

Sovražni govor v svoji najbolj eksplicitni obliki pomeni zanikanje in obstoj drugega (Erjavec in drugi 2000, 10). Mi se bomo osredotočili predvsem na verbalno obliko sovražnega govora staršev, ki ga ne uporabljajo neposredno v diskurzu z Romi, temveč v diskurzu z otroci in nasploh v celotni družini. Erjavec in Poler-Kovačič pravita, da so lahko diskurzi tako vključevalni kot izključevalni, kajti določajo, kaj se lahko reče, razmišlja ali stori glede neke pojavnosti ter način kako se to lahko reče, razmišlja ali stori. Diskurzi torej ustvarjajo načine, s katerimi osmišljamo nek fenomen ter načine, na katere se z določenim fenomenom ukvarjamo (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 17).

V raziskavi se bom osredotočila na sovražni govor staršev ter vpliv le-tega na otrokovo morebitno odobravanje ali neodobravanje medijskih stereotipov o Romih. Kot sem že omenila je, družina primarna socializacija, in logično je pričakovati, da bodo starši s svojim verbalnim ali neverbalnim izražanjem stališč do določenih družbenih skupin, vplivali na otrokova stališča do le-teh. O tem govori tudi Theodor Adorno, ki je »odkril« posebno strukturo osebnosti, in jo poimenoval *avtoritarna osebnost*. Le-ta izhaja iz avtoritarne družbenoznačajske strukture in je nasprotna demokratični oziroma revolucionarni družbenoznačajski strukturi (Fromm 1973a, 1973b, 1983). Ko so Adorno, Frenkel-Brunswik, Levinson in Sanford raziskovali povezanost med predsodki in osebnostno strukturo so ugotovili, da sindrom predsodkov povezuje antisemitizem predvsem z etnocentrizmom (poveličevanje svojega naroda in negativen odnos do drugih narodov in manjšin) in konzervatizmom. Sindrom, ki združuje te tri predsodke, so poimenovali *antidemokratska orientacija* in naj bi oblikoval posebno strukturo osebnosti, ki so jo poimenovali avtoritarna osebnost (Adorno 1950).

Za avtoritarne osebnosti je značilno, da se držijo konvencionalnih vrednot in hkrati zavračajo nekonvencionalnost. Po eni strani se je oseba z avtoritarne osebnostjo voljna podrejati in poniževati pred avtoritarnimi idoli, po drugi strani pa se hoče tudi sama uveljaviti kot avtoriteta. Upravičeno lahko govorimo o antidemokratski orientaciji kot sistemu stališč oziroma predsodkov. Adorno je ustvaril lestvico, ki določa najbolj utrjene lastnosti avtoritarne strukture osebnosti. Te lastnosti so naslednje: *konvencionalizem* (popolno sledenje

avtoritetam, odpor do nekovencionalnega obnašanja, togo držanje konvencionalne morale), *antiintraceptivnost* (zavračanje vsega subjektivnega in imaginativnega, nezmožnost razumevanja drugačnosti), *avtoritarna submisivnost* (nekritičen odnos do idealiziranih avtoritet), *agresivnost, spoštovanje oblasti* (identificiranje z »močnimi«, oz. zagovarjanje, da je učinkoviti politični vodja bolj pomemben od spoštovanja demokratičnih postopkov), *cinizem in destruktivnost, rigidnost mišljenja in nagnjenost k praznoverju* (fundamentalistično stališče do vere), *pretiran interes za spolne oz. seksualne deviacije* (Adorno 1950).

Temeljne socialne in bivanjske lastnosti avtoritarne osebnosti pa so: poudarjeni etnocentrizem; ksenofobija - sovraštvo do manjšin, tujcev; gospodarski, politični in kulturni konzervatizem ter konvencionalizem; nagnjenje k nasilju in teroriziranju; cinizem in fanatizem; zagovarjanje potrebe po strogi disciplini v družini (Sruk 1995, 25–26; Adorno 1950; Fromm 1973a, 1973b).

Še posebej zanimiva in kompleksna značilnost avtoritarne osebnosti je sovraštvo do tujcev, saj so zločini iz sovraštva dnevna realnost po vsej evropski celini. O tem je poročal Hammarberg:

Zadnja verodostojna poročila kažejo, da ljudje trpijo nasilje zaradi tega, ker so temne polti, Židje, Romi ali muslimani, ali zaradi svoje spolne usmeritve oz. spolne identitete. Poročajo o primerih, ko so bili posamezniki na cesti fizično napadeni, ko so jim razbili okna ali zažgali domove. Vladne oblasti so odgovorne, da prekinejo te sramotne in resne zločine. V Italiji je bilo v zadnjem letu veliko resnih nasilnih dejanj, usmerjenih proti Romom, vključno s fizičnimi napadi in požigi. Le-ti so sledili govorom nekaterih politikov, ki so polni predsodkov, pa tudi ksenofobičnem poročanju v nekaterih medijih. Celotna romska skupnost je postala grešni kozel za kriminalna dejanja, ki jih je povzročilo le nekaj Romov. Politiki pa so tudi pokazali zelo malo moralnega vodenja pri poskusu, da bi zajezili ta val sovraštva do Romov. Nekateri od teh zločinov so morda storili posamezniki z izkrivljenim umom, toda mnogi drugi nosijo odtise neo-nacističnih skupin ali drugih organiziranih ekstremističnih band, ki so hkrati rasisti in antisemitisti in občutijo sovraštvo do Romov, Muslimanov, Arabcev in drugače spolno usmerjenih. Prav tako lahko napadajo tujce in osebe s posebnimi potrebami (Hammarberg 2009, 1).

Avtoritarna osebnost ni isto kot avtoritativnost in je prepričana, da človeško in družbeno življenje oblikujejo sile, na katere posamezniki nimajo vpliva. Avtoritarizem se obnavlja

skozi primarno socializacijo in tako posledično avtoritarni starši vzgajajo avtoritarne naslednike. Osnovna poteza takšne vzgoje je stroga disciplina, kjer se neposlušnost kaznuje z odtegotvami ljubezni, se pravi je prisotno pomanjkanje čustvenosti v razmerju starši - otroci. Tako vzgojen otrok se boji svojih staršev, obenem pa je odvisen od njih. Na zavedni ravni jih nemara spoštuje, toda nezavedno jih sovraži. Ta čustva kasneje prenese na odnos do drugih avtoritet in simbolov moči ter na odnos do svojih referenčnih skupin (družbenih skupin, npr. romskih sovrstnikov).

Torej vidimo, da avtoritarna vzgoja vključuje tudi sovraštvo do tujcev in nacionalizem oziroma etnocentrizem, kar bi z drugimi besedami lahko poimenovali sovražni govor staršev do drugih družbenih skupin (v našem primeru do Romov).

4 POMEMBOST MEDIJEV

Starši in njihov morebitni sovražni govor o določenih družbenih skupinah, niso edini, ki vplivajo na otrokova mnenja in stališča. Vedno večjo vlogo imajo predvsem mediji, saj nas spremljajo na vsakem koraku. Današnja mladina je predvsem v stiku z množičnimi mediji, kot sta televizija in internet, na kar se bom podrobneje osredotočila v svoji raziskavi. Zanimalo me bo, ali sklicevanje na medije, kot na glavni vir informacij o Romih, vpliva na mladostnikovo odobravanje medijskih stereotipov o Romih.

»Mediji so postali univerzalni in globalni« po mnenju komunikologa Bilweta (Bilwet v Ferkov 2002, 83). Medijska moč je nepredstavljiva. Poleg političnih voditeljev, korporacij in elit, imajo mediji največji vpliv na življenje večine ljudi v družbi. Medijska moč je simbolna in diskurzivna, saj je medijski diskurz ključni vir človeškega znanja, stališč in ideologij, ne glede na to, če se gre za elite ali običajne državljane (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 37).

Glede vpliva sodobnih medijev na odnos in mišljenje o Romih spregovori Karmen Erjavec takole:

Mediji imajo danes osrednjo vlogo pri postavljanju kazala pomembnosti tem, o katerih poteka javna razprava, tem, o katerih razmišljajo in se pogovarjajo ljudje. Z izbiro teme, virov, žanrske predstavitve, jezika in stila, vsak dan konstruirajo in reproducirajo

predstavo o »nas« kot pripadnikih večinskega naroda in o »njih« kot pripadnikih manjšine. Občinstvu ponujajo le nekatere kulturne vzorce, jim dodajajo nove pomene in jih delajo zdravorazumske, obče veljavne in edino pravilne (Erjavec in drugi 2000, 7).

Medijski vpliv pa se vendarle ne kaže zgolj in samo v izbiri dogodkov in favoriziranju določenih razlag in dogodkov, temveč tudi v tistem, kar ostane medijsko nepokrito (Erjavec in drugi 2000, 11). To sta ugotovila tudi raziskovalca Lazarsfeld in Merton v študiji *Množično sporočanje, popularni okus in organizirano družbeno delovanje*. Izkazalo se je, da se vpliv, ki ga imajo mediji na svoje občinstvo, ne kaže le v tem, kaj povedo, ampak, pomembneje, v tistem česar ne omenjajo (Lazarsfeld in Merton 1999, 28).

Danes težko najdemo dom, ki ne poseduje televizije in, ki nima dostopa do interneta. Oba omenjena medija sta namreč najučinkovitejša pri posredovanju novic, saj delujeta najhitreje od vseh množičnih medijev, hitrost pa je v svetu z vedno hitrejšim tempom življenja pomemben dejavnik. Televizija je starejša od interneta, zato si najprej pogledjmo nekaj njenih temeljnih značilnosti. Temeljna in osrednja funkcija pri oblikovanju in izražanju javnega mnenja je t.i. določanje dnevnega reda (ang. agenda setting). To pomeni, da obstaja neposredna vzročna povezanost med razvrščanjem zadev po pomembnosti v medijih in pomembnostjo, ki jo istim temam pripisuje javnost. Prav zaradi tega so mediji v vseh demokratičnih družbah podvrženi regulaciji (Splichal v Gnezda in drugi 2002, 70).

Televizijski žanr z najvišjim statusom so poročila, ki jih gledalci doživljamo subjektivno kot informativna, napeta in verodostojna. »Poleg tega ustvarjajo iluzijo, da v kaos dneva vnašajo red, kar je povezano z ureditvijo oddaje, ki se stalno ponavlja. Še tako nenavaden dogodek dobi zvečer določeno mesto v dnevnem pregledu« (Buddemeier v Gnezda in drugi 2002, 70). Toda kdo ima glavno besedo pri določanju pomembnosti tem oziroma družbenih interesov? Kaj določa sestavo in vsebino oddaj? Košir in Ranfl sta na ti dve vprašanji odgovorila takole: »Sestava in vsebina oddaj sta bolj posledici delovnih razmer, pričakovanj ter pritiskov, ki prihajajo od zunaj. Kapitalski, politični in državni upravljalci z mediji skušajo največkrat lastne interese prikazati kot skupne. Gre za prikrito manipulacijo z javnostjo, ki se zakriva z občimi standardi, normami in vrednotami, zaradi česar so novice medijski izdelki, ne resnice« (Košir in Ranfl v Gnezda in drugi 2002, 70–71).

Podobna situacija oziroma stanje, kot smo ga prikazali za televizijo, velja tudi za internet, s to razliko, da ima internet še večji vpliv na ljudi, saj deluje popolnoma globalno, ali kot pravi Gnezda: »Internet je vsesvetoven, torej globalen, in hkrati povsem interaktiven. Zasnovan je bil kot komunikacijsko sredstvo, torej temelji dvo- ali večsmerni komunikaciji. Članom kibernetske skupnosti omogoča, da sami oblikujejo svojo kulturo oziroma subkulturo. Družba kibernetičnega prostora je odprta in demokratična; v nekaterih pogledih je stanje neomejene demokracije pripeljalo celo do anarhije« (Gnezda in drugi 2002, 78). Nobena skrajnost ni dobra, tudi popolna svoboda govora ne, saj lahko privede do številnih nezaželenih konfliktov. Toda kako se lahko postavimo po robu tem konfliktom, preden pride do izgube nadzora? Postavlja se tudi vprašanje, koliko in katere nevernosti interneta so resnične ter kdo in kako se lahko bori proti njim. Gnezda pravi takole: »Dosedanje izkušnje kažejo, da v multikulturnem svetu odprte komunikacije cenzura izgublja bitko in, da je učinek kakršnega koli omejevanja vprašljiv. Zato si vladne in druge iniciative na najvišjih ravneh prizadevajo in spodbujajo osveščanje ter promocijo varnih in uporabnih vsebin na internetu« (Gnezda in drugi 2002, 78).

Dejstvo je, da mladi vedno več časa preživijo na internetu, kar pomeni, da bo internet slej ko prej posledično postal njihov edini medij, kjer bodo poiskali določene informacije in prebrali novice. Zato me bo v raziskavi zanimalo kolikšen pomen dajo mladostniki internetu in televiziji, ko preberejo novice o Romih ter, če sta omenjena medija glavna vira informacij, ki jih posedujejo o Romih. Podobno raziskavo sta naredili Lin Zhu in Christie Thomas leta 2009, ko sta preverjali, kako pomembne so respondentom novice, ki jih zasledijo v medijih in hollywoodskih filmih, pri razumevanju in percepciji Kitajcev in Američanov. Pri Kitajcih sta preverjali kako zaznavajo Američane, pri Američanih pa kako Kitajce. Zanimal ju je torej vir znanja respondentov pri njihovi predstavi omenjenih družbenih skupin. Ugotovili sta, da ni statistično značilne povezave med pomembnostjo medijev in zaznavo omenjenih družbenih skupin, se pravi, da novice in hollywoodski filmi ne vplivajo na predstavo Američanov o Kitajcih in obratno (Zhu in Thomas 2009, 12–13).

5 ROMI V MEDIJIH

Prevladujoč ton poročanja medijev o Romih bi lahko označili z eno samo besedo – problemi. Mediji se namreč s težavami Romov ne ukvarjajo, razen kadar te prerastejo v konflikt, ki lahko prizadene tudi večinsko prebivalstvo. Kot sem že omenila so Romi s stereotipizacijo in posploševanjem predstavljeni kot kulturno različni (so nedelavni in živijo od socialne pomoči), deviantni (kraja je del njihove narave), zaradi svojega drugačnega obnašanja, ki ogroža naš kulturni red, pa naj bi bilo v nevarnosti tudi samo večinsko prebivalstvo. Najpogostejši tipi medijske reprezentacije, preko katerih Romi stopajo v medijski prostor, so *generalizacija, stereotipizacija, kriminalizacija, nasprotje mi – oni in problematizacija* (Erjavec in drugi 2000, 7–8).

Karmen Erjavec svoje ugotovitve o predstavitvi Romov v medijih predstavi takole: »Takšna medijsko (po)ustvarjena podoba Romov je tako močna, da Romi v analiziranih prispevkih le izjemoma nastopajo kot konkretni posamezniki, pač pa novinarska presoja njihovih dejanj temelji na lastnostih, ki jih Romom na splošno pripisuje večina. Na ta način mediji občinstvu preprečujejo, da bi se identificiralo z romskim akterjem v prispevku in podvomilo o jasni sliki delitve na dobre Slovence in slabe Rome. Pri poročanju o etničnih dogodkih je moč medijev še toliko večja, ker primanjkuje alternativnih virov informacij. Kot primer posebne oblike komunikacijske depriviligiranosti temelji medijsko poročanje o manjšinah izključno na navajanju virov večinskega prebivalstva. Hkrati s prostorsko, ekonomsko, kulturno in socialno getoizacijo manjšine poteka tako še posebna oblika medijske izključitve in osamitve« (Erjavec in drugi 2000, 8).

5.1 Vpliv medijev na podobo Romov v družbi

Do sedaj je večina raziskav ugotavljala neposredne učinke medijev na njihova občinstva. Razvili so mnogo teoriji, od teorije učinkov, do uporab in gratifikacij ter nenazadnje do teorije recepcije, v kateri je poudarjena vloga prejemnika pri razšifriranju medijskih vsebin.

Današnje raziskave o vplivu medijev, pa ne temeljijo več na predpostavki o neposrednem in enotnem vplivu medijev na občinstvo, ki učinkuje kratkoročno. Sodobni pristopi tudi ne razumejo procesa sprejemanja medijskih vsebin kot

popolnoma pasivnega. Mediji ne vplivajo na občinstvo (in s tem tudi na otroka oziroma mladostnika) neodvisno od družinske, šolske, delovne in prijateljske izkušnje. V obdobju odraščanja imajo še posebno močan vpliv mnenjski voditelji v otroških in mladinskih oddajah (Erjavec in Volčič 1999, 29).

Mediji učinkujejo dolgoročno v smislu nakopičene usmerjenosti do družbene realnosti, kar pojasnjuje teorija družbene konstrukcije realnosti, ki temelji na dveh trditvah, in sicer: množični mediji svojemu občinstvu ne posredujejo zrcalne slike realnosti, pač pa njeno skonstruirano interpretacijo, hkrati pa člani občinstva, v interakciji s simbolnimi konstrukcijami medijev, sami skonstruirajo pogled družbene realnosti in svoje mesto v njej (MacQuail 2005, 465). Realnost je torej družbeno definirana, toda definicije so vedno poosebljene, se pravi, da realnost definirajo konkretni posamezniki in skupine. Mediji torej ne odsevajo družbene stvarnosti in niso ogledalo družbe, temveč konstruirajo realnost in njene reprezentacije. Kot pravi Stuart Hall, je reprezentacija ključni del procesa, v katerem člani iste kulture proizvajajo pomene in si jih izmenjujejo. Vključuje uporabo jezika, znakov in podob, ki štejejo za stvari ali jih predstavljajo (Hall 2004, 35).

Posameznik ne more vseh stvari izkusiti na lastni koži, zato se vedno večkrat obrne na pomoč k medijem, ki preko komunikacije posredujejo posamezniku vse, kar mu ni dostopno. Tako mediji razširjajo območje posameznikove realnosti. Ena od glavnih funkcij medijev je tudi postavljanje agende, oziroma pomembnosti tem, o katerih poteka javna razprava. To proučuje teorija prednostnega tematiziranja (agenda setting), ki pravi, da mediji ne narekujejo ljudem, kako naj razmišljajo, temveč o čem (Cohen 1963, 13). Torej ta teorija se osredotoča na graditev družbene zavesti o bolj ali manj privilegiranih temah, pri čemer velja, da so dogodki in zadeve, ki so deležne največ medijske pozornosti, tudi najpomembnejše v očeh državljanov. Namreč, ko občinstvo večkrat pride v stik z določenimi novicami, takrat se rodi občutek oziroma prepričanje, da je to dogajanje pomembno. Kaj je pomembno pa se definira in oblikuje skozi medijski diskurz.

Po Van Dijku je medijski diskurz eden glavnih virov človeškega znanja, prepričanj in ideologij. Vloga medijev je še posebej pomembna v zadevah, povezanih z marginalnimi družbenimi skupinami, in sicer zaradi naslednjih razlogov:

- Večinsko prebivalstvo ima malo stika z marginalnimi skupinam.
- Večinsko prebivalstvo ima malo alternativnih virov, ki bi reprezentirali marginalne skupine.

- Večina občinstva večinskega prebivalstva rada spremlja prispevke, ki marginalne skupine reprezentirajo negativno.
- Teme o marginalnih skupinah bolj kot druge teme poudarjajo razlikovanje med »nami« in »njimi«.
- Mediji to polarizacijo še poudarjajo z osredotočanjem na probleme, ki za »nas« predstavljajo grožnjo in, ki zanimajo večinsko prebivalstvo.
- Marginalne skupine nimajo dovolj družbene moči, da bi medijsko nasprotovale pristranskem poročanju in sovražnem govoru.
- Prevladujoč medijski diskurz o zadevah marginalnih skupin je bolj ali manj kosenzualen.
- V sodobni družbi je malo razprave o »novem« rasizmu.
- Za nasprotnike rasizma je dostop do medijev otežen (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 37).

Torej, kadar združimo nadzor nad medijskim diskurzom, s pomanjkanjem drugih virov informacij in z medijsko šibkostjo manjšin, takrat so mediji sposobni doseči moč, ki je potrebna za reprodukcijo novega rasizma. O manjšinah se tako večinoma poroča v povezavi z naslednjimi tematikami: socialni problemi, kriminal, nasilje, kulturna diferenciacija, integracijski konflikti. Manjšine le redko pridejo do virov medijskega diskurza, kot so novinarske konference, intervjuji itd., saj njihovo mnenje velikokrat ni tako pomembno, ali pa je ocenjeno kot nekredibilno in nevedno objave (Van Dijk 2000, 37). »Pisanje in govor o manjšinah, imigrantih in beguncih ima široke družbene, politične in kulturne funkcije, saj označuje pripadnost dominantni skupini in njeno notranjo povezanost na eni strani in izključevanje manjšin na drugi« (Van Dijk 1992, 88).

5.2 Stereotipno poročanje medijev o Romih

Stereotipe o Romih v slovenskih medijih Karmen Erjavec, Sandra Bašič Hrvat in Barbara Kelbl v publikaciji *Mi o Romih* delijo v tri skupine:

1. Romi so agresivni, nevarni in nagnjeni h kraji. Kot akterji negativno ovrednotenih dejanj pomenijo grožnjo družbenemu redu.
2. Romi so nedelavni, leni in živijo od socialne pomoči. S tem ogrožajo naše družbenoekonomske interese in ekonomski red.

3. Romi se od večinskega prebivalstva razlikujejo po videzu, imajo drugačno kulturo, mentaliteto in obnašanje. Poleg tega imajo previsoko nataliteto. Pomenijo grožnjo našemu kulturnemu redu (Erjavec in drugi 2000, 7).

Status romske skupnosti je v veliki soodvisnosti z medijskim poročanjem, saj nas mediji lahko usmerjajo k določenemu mišljenju o neki etnični skupini. Pri poročanju o etničnih dogodkih namreč primanjkuje alternativnih virov informacij, zaradi česar je moč medijev še toliko večja (Erjavec in drugi 2000, 8).

Najznačilnejša lastnost poročanja o Romih je, da se Romi zelo redko pojavljajo kot konkretni posamezniki, ampak le kot pripadniki etnične skupnosti, oziroma kot problem, ki pesti Slovence: priseljevanje, nastanitvene težave, socialne težave (nasilje, kriminal, socialna pomoč), kulturne razlike, težave z integracijo. O Romih se ne govori drugače kot o »romskem vprašanju« ali »romskem problemu/problematiki«. S tem, ko Romi v prispevku ne dobijo svoje individualne podobe, izgubijo tudi možnost, da bi se razlikovali od povprečne, iz predsodkov in stereotipov izhajajoče podobe Romov kot etnične skupnosti. Tudi če se Rom pojavi kot akter, temelji novinarska presoja njegovih dejanj na lastnostih, ki jih Romom na splošno pripisuje večina (Erjavec in drugi 2000, 15–16).

Analiza vsebine medijskih tekstov v Veliki Britaniji in na Nizozemskem je pokazala, da v poročanju o etničnih skupnostih izrazito prevladujejo prispevki o kriminalu, kulturnih razlikah, nasilju in problematičnih migracijah. Dominantno medijsko sliko manjšin in emigrantov bi lahko označili z eno samo besedo – »problemi«. Ker manjšine niso tržno tako zanimive, se mediji z njihovimi težavami ne ukvarjajo pogosto, razen takrat, ko te prerastejo v konflikt, ki lahko prizadene tudi večinsko prebivalstvo, pravi Erjavčeva (Erjavec in drugi 2000, 15).

Mediji so sredstva, ki nam posredujejo predstavitve določenih identitet ali skupin. Pri tem privilegiju reprezentiranja identitet, so zelo učinkovite naslednje tehnike favoriziranja ene strani (Mi-Slovinci): podrobnejša in prijaznejša predstavitev določenega stališča, prikrivanje informacij (zlasti pri poročanju o Romih), poudarjanje favoriziranih informacij, zanemarjanje predstavnikov manjšin, ki nimajo institucionalne podpore, itd. Slovenski mediji v poročanju o Romih uporabljajo številne medijske tehnike in strategije - od zanikanja nestrpnosti, blažitve, upravičevanja, posploševanja in obtoževanja žrtve do prenosa krivde na druge. Novinarji se

sicer izogibajo vrednostno obarvanemu izrazu Cigan, vendar to še zdaleč ne pomeni, da so v svojem poročanju tudi dejansko vrednostno nevtralni (Erjavec in drugi 2000, 10).

S podobno situacijo se srečamo tudi pri drugih družbenih skupinah in akterjih, ki so predstavljeni v množičnih medijih in, ki vplivajo na spreminjanje, oblikovanje in utrjevanje stereotipov. Najbolj očiten primer je stereotip ženske, ki se je skozi čas zaradi vpliva in prikazovanja medijev, preoblikoval iz stereotipa gospodinje in žene, katere glavna naloga v življenju je, da skrbi za dom in družino, v stereotip uspešne poslovne ženske, ki lahko poleg kariere skrbi tudi za družino. Ženska je postala »super« ženska.

Drugi primer so rasni stereotipi v ZDA, kjer so na primer črnce večinoma prikazovali kot kriminalce, reveže, narkomane in podobno. Malokdaj smo jih lahko videli kot heroje ali zdravnike, policiste, bogataše, zvezde itd. Vse, kar je bilo značilno za belce, je bilo črncem nedosegljivo. Politika antirasizma v sedemdesetih letih 20. stoletja, je povzročila postopno preoblikovanje stereotipa črnca. K temu so veliko pripomogli hollywoodski filmi, predvsem žanri kriminalke in akcijski filmi, v katerih niso pomembnih filmskih vlog dobivali le belci, ampak tudi črnci (Hall 1997, 86). Na slovenskih tleh se srečamo s podobnim primerom prikazovanja priseljencev bivše republike Jugoslavije (Hrvatov, Srbov, Bosancev, Bošnjakov) ter Romov, na katere se bom osredotočila v diplomskem delu.

Družba kot celota enostavno teži h kategorizaciji in neenakovrednosti. Vedno mora biti nekdo nad nekom, kar se sicer ne sklada z idejo, oziroma s temelji demokracije. Hall pravi, da obstaja več načinov spreminjanja stereotipov; eden izmed načinov zagovarja pozitivno reprezentacijo določenih družbenih skupin (v našem primeru Romov), in njihovega življenjskega stila. Z ustvarjanjem pozitivne identifikacije negativnih segmentov manjšine, poskuša preobraziti negativno stran v pozitivno. S tem bi lahko pokazali, da razlike obstajajo in ravno zaradi tega bi jih bilo treba upoštevati in ne diskriminirati (Hall 1997, 86).

Torej glede na predstavljena dejstva, si upamo trditi, da imajo množični mediji pomemben vpliv na nastajanje in oblikovanje stereotipov; vpliv na odobravanje predstavljenih stereotipov pri mladih, pa bom ugotovila v nadaljevanju.

6 METODOLOGIJA IN HIPOTEZE

V tem delu želim na podlagi lastne raziskave prikazati, kakšno vlogo odigrajo določeni mediji na percepcijo mladih občinstev. Zanima me, kako hitro mladostniki verjamejo prebranemu in vidnemu v določenih medijih ter kakšen vpliv na njihovo ne/odobravanje imata sovražni govor staršev in sklicevanje na medije, kot na glavni vir informacij, ki jih mladostniki dobijo o Romih. Pri izboru medijev sem se odločila za televizijo in internet, saj so mladostniki danes dnevno največ v stiku z omenjenima medijema. V raziskavo sem vključila dva medijska teksta, in sicer izsek iz oddaje Trenja s tematiko *Strojanovi: Kaj zdaj?* ter internetni članek, z naslovom *Romska problematika v Sloveniji*.

Vse več smo priča stereotipiziranju družbenih manjšin, v našem primeru Romov, ki pa se v najslabšem primeru lahko razvije v hude oblike rasizma in nasilja, tako fizičnega kot psihičnega. Glede na to, da živimo v demokratični državi, bi se moral sleherni posameznik truditi oziroma naučiti sprejemati dejstvo, da smo si ljudje različni ter, da si vsakdo zasluži enako mero zasebnosti in spoštovanja. Na žalost živimo v svetu, kjer imajo mediji vedno večjo moč pri prikazovanju »družbene resničnosti«, ki pa, kot sem že omenila, ni prava resničnost. Zato sem se tudi odločila za raziskavo, ki bo, sicer na majhnem vzorcu, prikazala na kakšen način se mladi informirajo o določeni družbeni skupini ter kolikšen vpliv imajo starši, na mladostnikova stališča o Romih.

Cilj proučevanja poročanja interneta in televizije ter odzivov mladostnikov na le-to je ugotoviti:

- kako hitro mladostniki verjamejo medijskim vsebinam
- koliko informacijam verjamejo
- kakšen vpliv ima na stopnjo zaupanja medijem, njihovo odraščanje v okolju ne/sovražnega govora
- kakšen vpliv ima na stopnjo odobravanja medijsko prikazanih informacij in stereotipov, pomembnost medijev, ki jo pojmuje kot stopnja sklicevanja na medije, kot na glavni vir informacij o Romih.

Skratka ugotoviti nameravam, koliko mladostnikov izbranega vzorca je odraščalo in še odrašča v okolju, kjer je prisoten sovražni govor staršev ter kako resno jemljejo mladi medije,

glede na to, ali so določeni mediji njihov primarni način pridobivanja informacij, povezanih z Romi.

V diplomskem delu sem uporabila kvantitativno analizo, in sicer anketni vprašalnik, ki je zajemal zgoraj omenjena internetni članek in izsek iz oddaje Trenja ter iz njih izpeljane trditve, ki se nanašajo na odobravanje ali neodobravanje stereotipov o manjšinah, oziroma družbenih skupinah, v našem primeru Romov. Podatki z interneta so dostopni vsem. Vzorec raziskave je zajemal 50 dijakov 3. in 4. letnika Gimnazije in ekonomske srednje šole Trbovlje. Anketa je bila izvedena 15. junija 2010 med uro nemškega jezika, pri profesorici Marjetki Kafel, in uro biologije, pri profesorici Ireni Lavrač. Dijaki so bili seznanjeni z namenom ankete in dejstvom, da je le-ta anonimna. Čas reševanja ni bil omejen, vendar je večina vprašalnik oddala po petnajstih minutah. Vprašalnik sem kvalitativno in kvantitativno obravnavala po enakem ključu, ki je zajet v točki 7 pričujočega diplomskega dela. V sklepnem delu sem povzela kvantitativne podatke.

V diplomskem delu postavljam naslednji dve hipotezi:

H1: Sovražni govor staršev povečuje odobravanje medijskih stereotipov o Romih.

H2: Pomembnost medijev povečuje odobravanje stereotipov o Romih.

Namen je ugotoviti stopnjo povezanosti sovražnega govora staršev in pomembnosti medijev s stopnjo ne/odobravanja medijsko prikazanih stereotipov o Romih.

Na podlagi teoretskega okvira definiram spremenljivke takole:

Odvisna spremenljivka: Odobravanje medijskih stereotipov o Romih je prepričanje, da je medijsko prikazana podoba družbenih skupin (Romov) resnična.

Neodvisna spremenljivka 1: sovražni govor (staršev) je izražanje mnenj in idej, ki so po svoji naravi diskriminatorne (ksenofobične, rasistične, homofobične in podobno) in uperjene proti različnim manjšinam (etničnim, narodnim, verskim, kulturnim, spolnim in podobno).

Neodvisna spremenljivka 2: Pomembnost medijev pomeni sklicevanje na medije kot na glavni vir informacij pri oblikovanju predstav/percepcij oziroma stereotipov o Romih.

7 REZULTATI RAZISKAVE IN INTERPRETACIJA

7.1 Univariatne statistike indikatorjev

V tem delu bom predstavila splošno statistiko uporabljenih oziroma obravnavanih spremenljivk. Prikazala bom število respondentov vključenih v raziskavo in pri vsakem indikatorju določene spremenljivke navedla odgovor z minimalno in maksimalno vrednostjo. Za vsak indikator bom navedla tudi aritmetično sredino odgovorov, standardni odklon, koeficient asimetrije in koeficient sploščenosti. V nadaljevanju sledi najprej prikaz statistike za odvisno spremenljivko (*Odobranje medijskih stereotipov o Romih*), nato pa še za obe neodvisni spremenljivki (*Sovražni govor staršev* in *Pomembnost medijev*).

7.1.1 Odvisna spremenljivka: *Odobranje medijskih stereotipov o Romih*

Tabela 7.1: Mere opisne statistike za spremenljivko odobranje medijskih stereotipov o Romih

	N	Min	Max	Aritm. sredina	Stand. odklon	Koeficient asimetrije		Koeficient sploščenosti	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. napaka	Statistic	Std. nap.
med1	50	1	4	2,78	0,815	-0,273	0,337	-0,308	0,662
med2	50	1	4	2,60	0,606	-0,115	0,337	-0,198	0,662
med3	50	2	5	3,36	0,875	-0,027	0,337	-0,706	0,662
med4	50	1	5	2,82	0,919	-0,120	0,337	-0,225	0,662
med5	50	1	5	3,44	0,884	-0,641	0,337	0,062	0,662
med6	50	1	5	3,34	1,062	0,013	0,337	-0,849	0,662
med7	50	1	5	2,34	0,895	0,506	0,337	0,479	0,662
med8	50	1	5	3,32	1,039	-0,008	0,337	-0,786	0,662
Veljavno število N	50								

Iz zgornje Tabele 7.1 lahko razberemo, da so na trditve o odobranju medijskih stereotipov družbenih skupin (Romov) odgovorili vsi mladostniki ter, da je razen pri trditvi med3, ki pravi, da Romi zelo radi kradejo, minimalna vrednost izbranega odgovora znašala 1 – sploh se ne strinjam, maksimalna pa je pri vseh trditvah, z izjemo 1. (*Romi nikoli ne spoštujejo nikakršnih zakonov in predpisov.*) in 2. (*Romi so dokaj odgovorni in delavni ljudje.*) trditve, znašala 5 – popolnoma se strinjam. Torej glede na ta rezultat vidimo, da je eden glavnih

stereotipov o Romih, ki pravi da Romi radi kradejo, še vedno najbolj zasidran pri ljudeh, saj samo pri tej trditvi ni nihče od respondentov odgovoril z odgovorom 1 – sploh se ne strinjam, ampak je minimalna vrednost pri tej trditvi znašala 2 – se ne strinjam. Morda je to posledica kakšne osebne izkušnje mladostnikov ali pa enostavno posledica mladostniške naivnosti, saj mladi prevečkrat verjamejo vsemu kar vidijo in slišijo. Šele z leti pridejo do tiste stopnje radovednosti, na kateri sami poiščejo informacije in se o določeni zadevi prepričajo samostojno. Najvišja povprečna vrednost odgovorov nastopi pri 5. trditvi, ki pravi, da Romi spoštujejo zakone zgolj, kadar imajo od tega osebno korist. Vrednost znaša kar 3.44, torej se mladostniki s trditvijo precej strinjajo. Tudi tu dvomim, da so mladostniki odgovarjali na podlagi osebnih izkušenj z Romi, ampak so sklepali bolj glede na podane medijske tekste v vprašalniku in na do sedaj zaznane informacije iz okolja, v katerem živijo ter ga zaznavajo. Nekoliko manjše so srednje vrednosti 1., 2. in 7. (*Romi so najbolj nepošteni ljudje.*) trditve. V povprečju pa se mladostniki najmanj strinjajo z omenjeno 7. trditvijo, aritmetična sredina v tem primeru znaša 2.34, s standardnim odklonom 0.895. Menim, da je pri tej trditvi rezultat takšen zato, ker smo ljudje, ne glede na vse, še vedno naravnani bolj k dobrem kot k slabem in bomo zelo težko nekoga ali neko skupino označili kot najslabšo v tem ali v onem, razen če imamo res neko grozno izkušnjo z določenim posameznikom ali družbeno skupino. Ne glede na vse se mi zdi, da je v človekovi naravi, da tudi če podzavestno, vedno išče v drugem nekaj pozitivnega, preden ga bo označil kot najslabšega. Odgovori na trditev o nepoštenosti Romov so bili torej najbolj razpršeni (so najbolj variirali), najmanj pa so bili razpršeni pri 2. trditvi, ki pravi, da so Romi dokaj odgovorni in delavni ljudje, in sicer 0.606 (glej vprašalnik in SPSS output v prilogi). Takšen rezultat se mi zdi smiseln, saj je tudi trditev postavljena dvoumno, oziroma sredinsko, ker ne govori niti popolnoma v prid Romom niti proti njim. Razporeditev odgovorov je posledično nepresenetljiva.

7.1.2 Neodvisna spremenljivka 1: Sovražni govor staršev

Tabela 7.2: Mere opisne statistike za sprem. sovražni govor staršev

	N	Min	Max	Arit. sredina	Stand. odklon	Koefficient asimetrije		Koefficient sploščenosti	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. napaka	Statistic	Std. nap.
sov1	50	1	5	1,44	0,884	2,310	0,337	5,457	0,662
sov2	50	1	5	3,76	1,021	-0,449	0,337	-0,341	0,662
sov3	50	1	4	2,10	1,015	0,524	0,337	-0,812	0,662
sov4	50	1	5	3,18	1,625	-0,095	0,337	-1,646	0,662
sov5	50	1	5	1,22	0,679	4,184	0,337	20,287	0,662
sov6	50	1	5	3,36	1,336	-0,542	0,337	-0,729	0,662
sov7	50	1	3	1,58	0,835	0,940	0,337	-0,891	0,662
sov8	50	1	5	2,90	1,015	0,207	0,337	0,022	0,662
Veljavno število N	50								

V Tabeli 7.2 lahko vidimo, da so na trditve o sovražnem govoru staršev, tako kot zgoraj pri odvisni spremenljivki, odgovorili vsi mladostniki in, da je pri vseh trditvah minimalna vrednost izbranega odgovora znašala 1 – nikoli, maksimalna pa pri vseh, razen pri 3. trditvi (*Starši pravijo, da Romi vedno samo kradejo.*), 5 – vedno. Najvišja povprečna vrednost odgovorov nastopa pri 2. indikatorju, ki pravi: »*Starši trdijo, da so vse družbene skupine enakovredne*«. Vrednost znaša kar 3.76, kar pomeni, da se mladostniki s trditvijo precej strinjajo in, da so odgovarjali predvsem z odgovori 3 – včasih in 4 – pogosto. Pri tej trditvi lahko glede na rezultate sklepamo, da se starši vseeno bolj nagibajo k enakovrednosti družbenih skupin, kot pa k zaničevanju določenih skupin. Razlog verjetno tiči v že omenjenem dejstvu, da je v človeški naravi, da ne sodi, dokler ni sam v situaciji obtoženega, oziroma v neposrednem konfliktu z določeno osebo ali skupino. Najmanjši srednji vrednosti indikatorjev sta bili pri 1. (*Starši se razburijo, če rečem, da Romi niso slabši od Slovencev.*) in 5. trditvi (*Starši mi grozijo z različnimi kaznimi (npr. hišni pripor, odtegnitev žepnine, ...), v primeru druženja z Romi.*). Pri slednji so bili odgovori najmanj razpršeni, saj je standardni odklon znašal le 0.679. Torej tudi, če starši nimajo pozitivnega odnosa do Romov in imajo negativno mnenje o njih kot družbeni skupini nasploh, ne gredo v takšno skrajnost, da bi kaznovali otroke, če bi se z Romi družili. Toda to še ne pomeni, da njihovo negativno mnenje ne vpliva na otrokovo morebitno odobravanje ali neodobravanje stereotipov o Romih, ki nastanejo večinoma prek medijev. V povprečju pa mladostniki ocenjujejo, da se starši najmanj oziroma skoraj nikoli ne razburijo, če mladostniki rečejo, da Romi niso slabši od Slovencev (arit. sred. 1.44) in, da starši ravno tako redko grozijo z različnimi kaznimi v

primeru druženja z Romi (arit. sred. 1.22). Odgovori na trditev o druženju z Romi (4. trditve) so bili najbolj razpršeni, saj je standardni odklon znašal kar 1.336 (glej vprašalnik in SPSS output v prilogi). Na podlagi tega lahko sklepamo, da starši svoje mnenje glede določenih družbenih skupin izražajo in vpliv na svoje otroke sicer imajo, vendar ga ne izražajo neposredno, z na primer odtegotovanjem žepnine in drugimi podobnimi metodami, temveč ga izrazijo posredno tudi, ko se recimo pogovarjajo z drugimi ljudmi o Romih, vpricho svojih otrok.

7.1.3 Neodvisna spremenljivka 2: Pomembnost medijev

Tabela 7.3: Mere opisne statistike za sprem. pomembnost medijev

	N	Min	Max	Arit. sredina	Stand. odklon	Koefficient asimetrije		Koefficient sploščenosti	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. napaka	Statistic	Std. nap.
pom1	50	2	5	3,64	0,776	-0,627	0,337	0,135	0,662
pom2	50	1	5	3,58	1,144	-0,460	0,337	-0,651	0,662
pom3	50	1	5	3,28	1,144	-0,667	0,337	-0,521	0,662
pom4	50	1	5	2,54	1,034	0,235	0,337	-0,196	0,662
pom5	50	1	5	2,32	1,168	0,615	0,337	-0,874	0,662
pom6	50	1	5	2,18	1,044	0,409	0,337	-0,533	0,662
Veljavno število N	50								

Iz Tabele 7.3 lahko razberemo, da so na vprašanja o pomembnosti medijev odgovorili vsi mladostniki in, da so pri vseh (razen pri 1. trditvi – *O določenih družbenih skupinah izvem največ preko televizije.*) odgovorili tako z odgovorom 1 – sploh se ne strinjam, kot z odgovorom 5 – popolnoma se strinjam. Glede na aritmetične sredine trditvev (ki so vidne v 5. stolpcu) lahko sklepamo, da so pri vseh, razen pri 5. (*Moj odnos do določenih družbenih skupin je odvisen od tega, na kakšen način so le-te predstavljene v medijih.*) in 6. trditvi (*Mediji prikazujejo realno stanje določenih družbenih skupin.*), mladostniki odgovorili z vsemi možnimi odgovori. Najmanjša srednja vrednost nastopi pri zadnji, 6. trditvi, in sicer 2.18, kar pomeni, da so respondenti večinoma odgovarjali z 1, 2 in 3 odgovori (glej vprašalnik v prilogi). Glede na rezultate lahko sklepamo, da se mladostniki sicer obračajo k medijem po informacije o določenih družbenih skupinah, a ne jemljejo pridobljenih informacij kot popolnoma verodostojne in edine resnične. Vsaka novica ima namreč dve plati zgodbe, mediji pa nam ponavadi predstavijo samo eno, druga stran pa je prepuščena nam samim. Kot vidimo v 6. stolpcu, kjer je prikazan standardni odklon, so bili odgovori najbolj razpršeni pri 2.

(*Televizija in drugi mediji, mi predstavljajo glavni vir informacij o Romih.*) in 3. trditvi (*Skozi medije si lažje predstavljam okolje v katerem živim in določene družbene skupine*), in sicer je vrednost standardnega odklona pri obeh trditvah znašala 1.144. Takšen rezultat lahko pripišemo dejstvu, da imajo danes tudi mladostniki, ki sicer še ne hodijo v službo, vedno manj prostega časa, saj imajo že v srednjih šolah vedno več vsakodnevnih obveznosti. Zaradi tega jim seveda ne preostane drugega, kot da se po določene informacije obrnejo k medijem, ki imajo vlogo nekakšnega nadzornika dogajanja v družbi. Mladostnik pri 18. letih še ne potuje po svetu v tolikšni meri, da bi imel možnost spoznati najrazličnejše kulture in si na ta način posodobiti znanje o določenih družbenih skupinah. Najmanj razpršeni rezultati so bili pri 1. trditvi (pom1), ki pravi: »*O določenih družbenih skupinah, izvemo največ informacij preko televizije.*« Standardni odklon je tu znašal le 0.776 (glej vprašalnik in SPSS output v prilogi).

Opravila sem tudi test zanesljivosti, ki ga uporabljamo za tiste stališčne spremenljivke, kjer vsi indikatorji merijo celoten obseg spremenljivke oziroma celoten obseg njene dimenzije (če torej velja premislek, da bi bilo logično, da respondenti na vsa vprašanja odgovarjajo podobno). Če ima spremenljivka dimenzije, delamo test zanesljivosti za vsako dimenzijo posebej, ne za celotno spremenljivko. Test zanesljivosti lahko opravimo samo na indikatorjih, ki so merjeni s številsko ali dobro ordinalno lestvico. Najprej sem testirala *odvisno spremenljivko (Odobranje medijskih stereotipov o Romih)* ter dobila rezultate, ki so vidni v spodnji tabeli:

Tabela 7.4: Izračun koeficienta zanesljivosti

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha na standardiziranih indikatorjih	N (št.) indikatorjev
0,860	0,868	8

Tabela 7.4 torej kaže vrednost Cronbachovega koeficienta α , ki v našem primeru znaša 0.860. Ker je njegova vrednost večja od 0.7, lahko zaključimo, da je naša lestvica dovolj zanesljiva. V tabeli vidimo še, koliko bi znašal ta koeficient na standardiziranih indikatorjih (0.868) in koliko indikatorjev je bilo vključenih v analizo (8).

Tabela 7.5: Korelacijski koeficienti med posameznim indikatorjem in vsemi indikatorji vprašalnika

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
med1	21,06	20,956	0,583	0,521	0,846
med2kontra	20,44	21,721	0,688	0,625	0,841
med3	20,48	20,173	0,641	0,501	0,839
med4kontra	20,66	19,739	0,660	0,510	0,836
med5	20,40	19,878	0,674	0,623	0,835
med6kontra	21,18	19,906	0,522	0,364	0,856
med7	21,50	20,500	0,577	0,517	0,846
med8kontra	21,16	19,402	0,600	0,475	0,845

*obrnjene trditve so označene s kontra.

V tabeli 7.5 so v stolpcu *Corrected Item-Total Correlation* korelacije med vsako postavko in vsemi ostalimi postavkami vprašalnika. Da je lestvica zanesljiva, morajo postavke dobro korelirati s celoto. Če kateri indikator slabše korelira s celoto, t.j., če je vrednost njegovega indikatorja manjša kot 0.3, potem ga izločimo iz vprašalnika. Vidimo, da nobena vrednost korelacijskega koeficienta ni manjša od 0.3, kar pomeni, da indikatorji dobro korelirajo s celoto. V zadnjem stolpcu, *Cronbach Alpha if Item Deleted*, vidimo vrednosti Cronbachovega koeficienta α , če posamezni indikator ne bi bil vključen v vprašalnik. Vrednosti koeficienta v tem stolpcu ne smejo biti večje od vrednosti Cronbachovega koeficienta v prvi tabeli (Tabela 4), ki v našem primeru znaša 0.860. Vidimo, da nobeden od koeficientov ne presega te vrednosti (glej vprašalnik in SPSS output v prilogi).

Sledil je test prve neodvisne spremenljivke (*Sovražni govor staršev*), ki je potekal po istem postopku kot pri zgoraj opisani odvisni spremenljivki (*Odobranje medijskih stereotipov o Romih*). Rezultati so prikazani v spodnji tabeli:

Tabela 7.6: Izračun koeficienta zanesljivosti

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha na standardiziranih indikatorjih	N (št.) indikatorjev
0,530	0,521	8

Tabela 7.6 kaže vrednost Cronbachovega koeficienta α , ki znaša 0.530. Ker je njegova vrednost manjša od 0.7, lahko zaključimo, da naša lestvica ni dovolj zanesljiva. V tabeli

vidimo še, koliko bi znašal koeficient na standardiziranih indikatorjih (0.521) in koliko indikatorjev je bilo vključenih v analizo (8).

Tabela 7.7: Korelacijski koeficienti med posameznim indikatorjem in vsemi indikatorji vprašalnika

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
sov1	15,70	16,622	0,037	0,554	0,557
sov2kontra	14,90	12,990	0,495	0,486	0,410
sov3	15,04	13,958	0,354	0,339	0,461
sov4kontra	14,32	10,712	0,406	0,422	0,423
sov5	15,92	17,871	-0,115	0,565	0,578
sov6kontra	14,50	14,786	0,107	0,315	0,560
sov7	15,56	14,129	0,453	0,351	0,442
sov8kontra	14,04	14,447	0,285	0,211	0,485

*obrnjene trditve so označene s kontra.

Sov1, sov5, sov6kontra ne ustrezajo kriterijem, zato smo jih izločili iz nadaljnje analize.

V tabeli 7.7 so v stolpcu *Corrected Item-Total Correlation* vidne korelacije med vsako postavko in vsemi ostalimi postavkami vprašalnika. Da je lestvica zanesljiva, morajo postavke dobro korelirati s celoto. Če kateri indikator slabše korelira s celoto, tj., če je vrednost njegovega indikatorja manjša kot 0.3, potem ga izločimo iz vprašalnika. Vidimo, da v našem primeru najnižja korelacija nastopi pri 5. indikatorju, ki pravi, da starši grozijo otrokom z različnimi kaznimi (npr. hišni pripor, odtegnitev žepnine, itd.), v primeru druženja z Romi. Vrednost njegovega korelacijskega koeficienta v stolpcu *Corrected Item-Total Correlation* znaša -0.115, kar je manj kot 0.3, zato smo ga izločili iz vprašalnika. Razlog za izločitev je tudi ta, da je v zadnjem stolpcu, *Cronbach's Alpha if Item Deleted*, vrednost koeficienta 5. indikatorja večja (0.578) od samega Cronbachovega koeficienta, ki znaša 0.530. Iz istega razloga smo iz vprašalnika izločili tudi 1. (sov1 - *Starši se razburijo, če rečem, da Romi niso slabši od Slovencev.*) in 6. (sov6 - *Starši pravijo, da niso vsi Romi nepošteni.*) indikator (glej vprašalnik in SPSS output v prilogi).

Tabela 7.8: Izračun koeficienta zanesljivosti po izločitvi omenjenih indikatorjev

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha na standardiziranih indikatorjih	N (št.) indikatorjev
0,675	0,708	5

Tabela 7.9: Korelacijski koeficienti med indikatorji vprašalnika po izločitvi indikatorjev

	sov2kontra	Sov3	sov4kontra	sov7	sov8kontra
sov2kontra	1,000	0,370	0,371	0,455	0,370
sov3	0,370	1,000	0,259	0,484	0,287
sov4kontra	0,371	0,259	1,000	0,214	0,259
sov7	0,455	0,484	0,214	1,000	0,195
sov8kontra	0,370	0,287	0,259	0,195	1,000

Kot je razvidno iz Tabele 7.8, torej po izločitvi 1., 5. in 6. indikatorja, je Cronbachov koeficient α višji kot prej, in znaša 0.675, kar pa pomeni, da je lestvica postala zanesljivejša. Tako lahko z gotovostjo trdimo, da je lestvica dovolj natančna za sklepanje o močnem vplivu sovražnega govora staršev na mladostnikovo odobravanje medijskih stereotipov o Romih (glej vprašalnik in SPSS output v prilogi). Tudi v tabeli 7.9 opazimo, da indikatorji sedaj, ko smo izločili omenjene trditve, bolje korelirajo med seboj kot prej. Izločitev je bila torej dodatno upravičena.

Kot zadnjo pa sem testirala drugo neodvisno spremenljivko (*Pomembnost medijev*). Rezultati izračunov so povzeti v Tabeli 7.10 in Tabeli 7.11.

Tabela 7.10: Izračun koeficienta zanesljivosti

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha na standardiziranih indikatorjih	N (št.) indikatorjev
0,759	0,752	6

Tabela 7.10 kaže vrednost Cronbachovega koeficienta α , ki znaša 0.759. Ker je njegova vrednost večja od 0.7, lahko tako kot pri odvisni spremenljivki (in tudi pri neodvisni spremenljivki *Sovražni govor staršev*, po izločitvi nekaterih indikatorjev) zaključimo, da je naša lestvica dovolj zanesljiva. V tabeli vidimo še, koliko bi znašal ta koeficient na standardiziranih indikatorjih (0.752) in koliko indikatorjev je bilo vključenih v analizo (6).

Tabela 7.11: Korelacijski koeficienti med posameznim indikatorjem ter vsemi indikatorji vprašalnika

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
pom1	13,90	16,010	0,277	0,356	0,770
pom2	13,96	13,182	0,462	0,367	0,735
pom3	14,26	11,788	0,667	0,469	0,674
pom4	15,00	12,735	0,614	0,567	0,693
pom5	15,22	13,032	0,467	0,264	0,734
pom6	15,36	13,337	0,513	0,597	0,720

V tabeli 7.11 so v stolpcu *Corrected Item-Total Correlation* vidne korelacije med vsako postavko in vsemi ostalimi postavkami vprašalnika. Vidimo, so skoraj vse vrednosti indikatorjev večje od 0.3 (razen prve, kjer je koeficient manjši od 0.3, vendar je razlika minimalna, zato smo tudi ta indikator pustili v vprašalniku), kar pomeni, da indikatorji dobro korelirajo s celoto. Tudi v zadnjem stolpcu, *Cronbach Alpha if Item Deleted*, vidimo, da noben od koeficientov (razen prvega, ki za malenkost presega Cronbachov koeficient α) ne presega vrednosti Cronbachovega koeficienta α , ki v Tabeli 10 znaša 0.759 (glej vprašalnik in SPSS output v prilogi).

7.2 Univariatne statistike vrednosti spremenljivk

Enačba, s katero smo izračunali vrednosti spremenljivk iz vrednosti indikatorjev:

$$\bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^{i=n} x_i}{n}$$

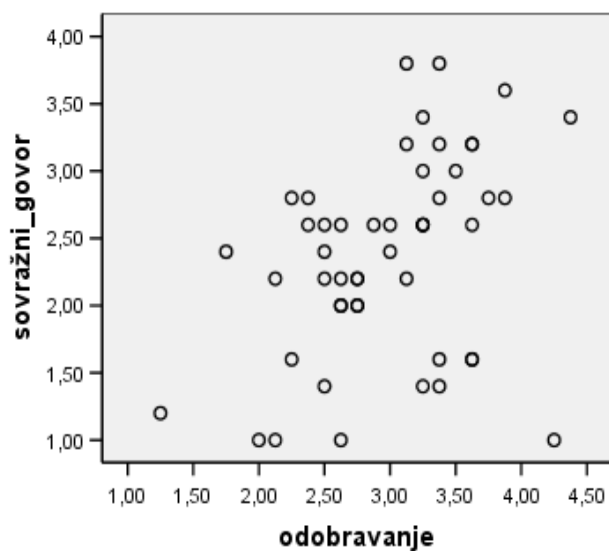
Tabela 7.12: Mere opisne statistike za povprečja vseh spremenljivk

	N	Min	Max	Arit. sredina	Stand. odklon	Koefficient asimetrije		Koefficient sploščenosti	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. nap.	Statistic	Std. nap.
Odobranje	50	1,25	4,38	2,9800	0,63706	-0,213	0,337	0,097	0,662
Sovražni govor	50	1,00	3,80	2,3680	0,74872	-0,169	0,337	-0,595	0,662
Pomembnost medijev	50	1,50	4,00	2,9233	0,71366	-0,075	0,337	-1,128	0,662
Veljavno št.N	50								

Iz Tabele 7.12 je razvidna srednja vrednost in mere variabilnosti po vseh treh spremenljivkah. V 5. stolpcu (*Aritmetična sredina*) vidimo, da se v povprečju mladostniki malenkost bolj nagibajo k odobravanju medijskih stereotipov o Romih, kot pa k neodobravanju, glede na to, da povprečje odgovorov znaša skoraj 3 (2.98). Pri neodvisni spremenljivki - Sovražni govor staršev, pa je aritmetična sredina nekoliko nižja, in sicer 2.368, kar pomeni, da je tovrsten govor sicer prisoten, toda ne v tolikšni meri, da bi že lahko govorili o rasizmu. Pri drugi neodvisni spremenljivki - Pomembnost medijev, je povprečje odgovorov zopet višje, in sicer 2.923. To pomeni, da respondenti ocenjujejo, da so jim mediji pomembni pri pridobivanju informacij o Romih in drugih družbenih skupinah. Toda to še ne pomeni, da pomembnost medijev vpliva na odobravanje medijskih stereotipov o določenih družbenih skupinah. To dejstvo bomo preverili v nadaljevanju.

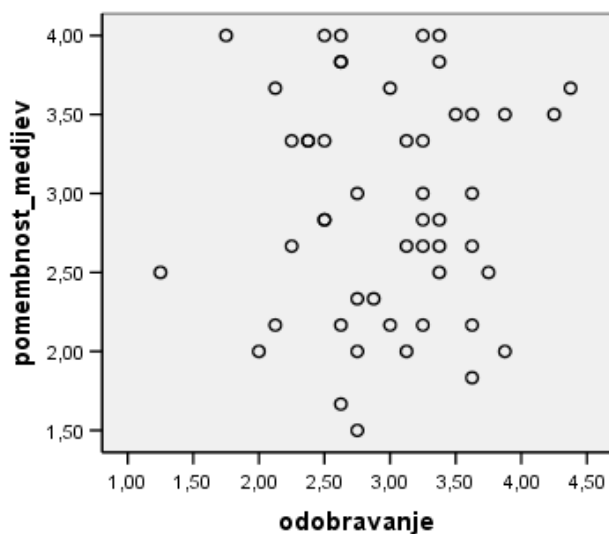
7.3 Razsevni grafikoni

Graf 7.1: Razsevni grafikon za prikaz sovražnega govora glede na odobravanje medijskih stereotipov o Romih

Graf 7.1 kaže povezanost med sovražnim govorom staršev in odobravanjem medijskih stereotipov o Romih. Opazimo, da obstaja linearna tendenca, kar pomeni, da respondenti, katerih primarno okolje ne zajema toliko sovražnega govora staršev, tudi manj odobravajo medijsko prikazane stereotipe o Romih. Spremenljivki sta očitno dobro povezani.

Graf 7.2: Razsevni grafikon za prikaz pomembnosti medijev glede na odobravanje medijskih stereotipov o Romih

Graf 7.2 kaže povezanost med pomembnostjo medijev in odobravanjem medijsko prikazanih stereotipov o Romih. Toda tukaj vidimo, da ni takšne linearne tendence kot pri prvi neodvisni spremenljivki, zato ne moremo trditi, da respondenti, katerim mediji ne predstavljajo glavnega vira informacij o Romih, tudi manj odobravajo medijsko prikazane stereotipe o Romih. Spremenljivki torej nista tako dobro povezani. Z grafa je razvidno, da pride do osamelcev, kar pomeni, da je možno, da smo pri takšnih posameznikih merili nekaj drugega kot pri vseh ostalih vprašanih (npr. da bi ta oseba prihajala iz druge kulture, kjer mediji ne prikazujejo določenih družbenih skupin, na tak način kot v kulturi, kjer raziskujemo), toda teh podatkov nismo merili.

7.4 Multipla linearna regresija

Tabela 7.13: Sestavine

Model		Nestandardizirani koeficienti		Standardizirani koeficienti	t	Sig.
		B	Std. napaka	Beta		
1	(Konstanta)	2,341	0,413		5,670	0,000
	Sovražni govor	0,339	0,117	0,398	2,895	0,006
	Pomembnost medijev	-0,056	0,123	-0,062	-0,454	0,652

a Odvisna spremenljivka: odobravanje medijskih stereotipov o Romih

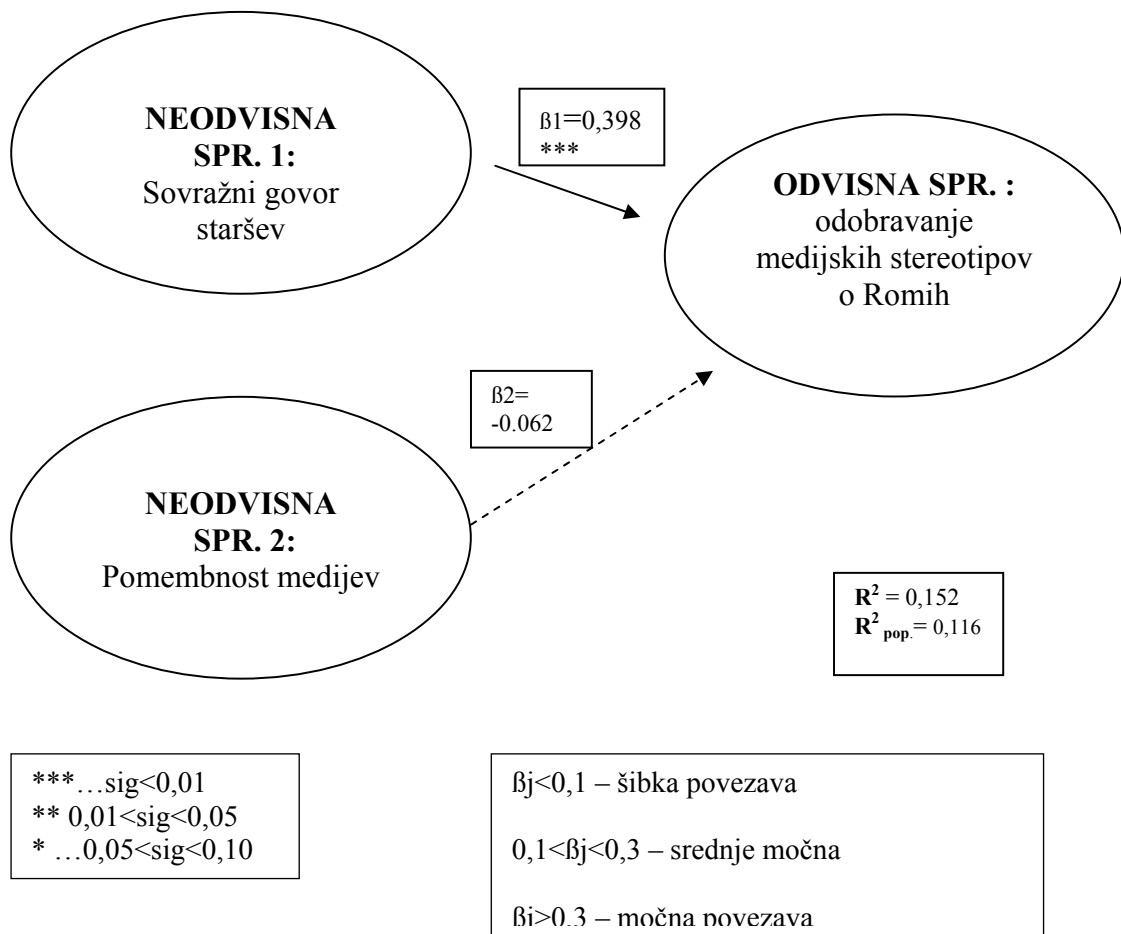
Tabela 7.14: Povzetek modela

Model	R	R Kvadrat	Prilagojeni R kvadrat	Std. napaka of the Estimate
1	0,390(a)	0,152	0,116	0,59908

a Predictors: (Konstanta), pomembnost_medijev, sovražni_govor

Regresijski koeficient R^2 nam pojasni varianco odvisne spremenljivke (kako dobro smo uspeli pojasniti odvisno spremenljivko z linearnimi vplivi vseh neodvisnih spremenljivk skupaj). Napaka v modelu (E – standard error of the Estimate) je enaka $1 - R^2$. S tem preverimo koliko odstotkov variabilnosti odvisne spremenljivke določata neodvisni spremenljivki v modelu – vsi ostali odstotki so vpliv neodvisnih spremenljivk, ki jih nismo zajeli v naš model. Odstotek variabilnosti odvisne spremenljivke znaša 59.9% (Tabela 7.14), kar pomeni, da neodvisni spremenljivki skupaj (ne posamezno) močno vplivata na spremenljivost odvisne spremenljivke; zaključimo lahko, da je naša raziskava uspela, oziroma potrdila pričakovano.

Shema 7.1: Prikaz vpliva neodvisnih spremenljivk na odvisno spremenljivko

H1: Sovražni govor staršev povečuje mladostnikovo odobravanje medijsko prikazanih stereotipov o Romih.

Pri prvi hipotezi sem s pomočjo multiple regresije prišla do naslednjih rezultatov: signifikanca znaša 0.006, kar je manjše od 0.05, to pa pomeni da hipotezo sprejemem (torej obstaja statistično značilna povezanost), ob 5 % tveganju, da smo se zmotili oziroma, da se rezultat pojavi naključno. Gre torej za močno povezavo med obema spremenljivkama.

H2: Pomembnost medijev povečuje mladostnikovo odobravanje medijsko prikazanih stereotipov o Romih.

Pri drugi hipotezi je rezultat nekoliko drugačen. Signifikanca namreč znaša 0.652, kar je večje od 0.05, posledično pa to pomeni, da je oddaljenost od 0 prevelika, da bi lahko sprejeli hipotezo, torej jo zavrnamo. Povezava pri tej hipotezi torej ni statistično značilna, saj obstaja preveliko tveganje, da bi povezanost med spremenljivkama sprejeli.

8 SKLEP

Torej prišla sem do zaključka raziskave, kjer sem prvo hipotezo potrdila (*Sovražni govor staršev povečuje odobravanje medijskih stereotipov o Romih*), drugo (*Pomembnost medijev povečuje odobravanje medijskih stereotipov o Romih*) pa zavrnila. Pri prvi hipotezi se torej rezultati, ki sem jih dobila skladajo s teorijo, ki sem jo uporabila za postavitev raziskovalnega modela. Strokovnjaki pravijo, da se kakršnakoli vzgoja otroka začne v primarni socializaciji, družini, v kateri starši predstavljajo zgled oziroma vedenjski vzorec svojim otrokom, in s tem že zelo zgodaj postavijo temelje otrokove identitete, ki se s časom samo še utrjuje oziroma nadgrajuje. Otroci posnemajo obnašanje oziroma vedenje staršev, ker jim je le-to edino znano in pravilno. Svoje obnašanje nato prenašajo na ljudi v sekundarnih socializacijah. Grobo rečeno je sovražni govor orodje v boju za dobrine in privilegije, rasisti pa ga s pridom izkoriščajo, da bi Rome preoblikovali v neenakopravne državljanke držav, v katerih živijo. Sklenemo torej, da sovražni govor staršev statistično značilno vpliva na mladostnikovo odobravanje medijsko prikazanih stereotipov družbenih skupin, v našem primeru Romov.

Teorijo vpliva sovražnega govora na odobravanje stereotipov bi se dalo razširiti tudi z drugimi raziskovalnimi pristopi. Zelo ustrezne se mi zdijo kvalitativne metode, kot so na primer poglobljeni intervju in opazovanje z udeležbo. Tako bi lahko dejstva podprli tudi z bolj pristnim načinom, saj menim, da v poglobljenem intervjuju lahko dobiš več podatkov, kot v običajni anketi, v kateri so po navadi vprašanja zaprtega tipa.

Razlogi za nezmožnost sprejetja druge hipoteze, ki zajema pomembnost medijev, pa so mnogi. Izpostavila bi predvsem literaturo, oziroma teorijo, za katero lahko rečem, da je pomanjkljiva ter premalo poglobljena. Očitno ni prilagojena vsem starostnim skupinam respondentov, prostorskim situacijam in raziskavam.

Teorija, ki najbolj povzame bistvo mojega diplomskega dela oziroma raziskave, je teorija Branstona in Stafforda, ki pravi: »Zaradi pomanjkanja osebne izkušnje pa tudi zaradi pomanjkanja časa, ljudje uporabljamo stereotipe predvsem pri opredeljevanju posameznikov. Ko jih uporabljamo, prevladuje kognitivna ekonomija ter selekcioniranost informacij, ki so običajno pristranske, torej stereotipne. Ko stereotipiziramo, običajno izluščimo neko točno določeno lastnost opisovane skupine, jo postavimo v središče in predpostavljamo, da tej

lastnosti ustrezajo vsi člani opisovane skupine. Istočasno je opisovana lastnost posledica zgodovinskega procesa, pa tudi vzrok za slab položaj opisovane skupine v družbi. Kadar tak opis vsaj delno ustreza resnici, se pojavi problem, saj stereotipiziran opis mediji pri svojem poročanju vedno znova uporabljajo in tako osvežijo staro predstavo. Na tak način mediji stereotipno karakterizirajo resnico o opisovani skupini in jo predstavljajo javnosti kot osrednjo, dominantno resnico« (Branston in Stafford 1996).

Odobrovanje medijskih stereotipov o družbenih skupinah je torej relevantna zadeva, kateri bi veljalo v prihodnosti nameniti več pozornosti in se ob tem vprašati, kam vodi pot nenehnega vzdrževanja razlik med ljudmi, ki sicer ohranja nek družbeni red, a za kakšno ceno. Odgovor na to vprašanje, bi vsekakor lahko vplival na pozitivne spremembe v odnosih do družbenih skupin oziroma manjšin.

9 LITERATURA

1. Adorno, Theodor W., Else Frenkel-Brunswik, Daniel J. Levinson in Stanford Nevitt R. 1950. *The Authoritarian Personality*. New York: Harper in Brothers.
2. Branston, Gill in Roy Stafford. 1996. *The media student's book*. London, New York: Routledge.
3. Cohen, Bernard. 1963. *The press and foreign policy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
4. Dijk, Van Teun. 1992. *Racism and the press*. London, New York: Routledge.
5. – – – 2000. *New(s) racism: a discourse analytical approach*. Buckingham: Open University press. Dostopno prek: <http://www.discourses.org/OldArticles/New%28s%29%20racism%20-%20A%20discourse%20analytical%20approach.pdf> (13. marec 2010).
6. Erjavec, Karmen in Zala Volčič. 1999. *Značilnosti množičnih medijev. Odraščanje z mediji*. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije.
7. Erjavec, Karmen, Sandra Bašić-Hrvatini in Barbara Kelbl. 2000. *Mi o Romih*. Ljubljana: Mediawatch.
8. Erjavec, Karmen in Melita Poler Kovačič. 2007. *Kritična diskurzivna analiza novinarskih prispevkov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
9. Ferkov, Katarina. 2002. 11. september v modnem tisku. V *Besede terorja*, ur. Božidar Jezernik, 83–89. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo.
10. Fromm, Erich. 1973a. *Anatomija ljudske destruktivnosti: prva knjiga*. Zagreb: Naprijed.
11. – – – 1973b. *Anatomija ljudske destruktivnosti: druga knjiga*. Zagreb: Naprijed.
12. – – – 1983. *Bekstvo od slobode*. Beograd: Nolit.
13. Gnezda, Mirjam, Anita Matkovič in Saša Mlakar. 2002. Poročanje slovenskih medijev o terorističnem napadu na Združene države Amerike. V *Besede terorja*, ur. Božidar Jezernik, 63–82. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo.
14. Hall, Stuart. 1997. *Representation: Cultural representations and signifying practices*. London: Sage.
15. – – – 2004. Delo reprezentacije. V *Medijska kultura. Kako brati medijske tekste*, ur. Breda Luthar, Vida Zei in Hanno Hardt, 33–96. Ljubljana: Študentska založba.
16. Hammarberg, Thomas. 2009. *Zločini iz sovraštva – grd obraz rasizma, antisemitizma, strahu pred Romi, muslimani in istospolno usmerjenimi*. Dostopno prek:

- http://www.coe.si/res/dokument/download.php?id=/res/dokument/11106_1.doc&url=/res/dokument/11106-_1.doc&title=zlocini_iz_sovrastva_mnenje_komisarja.doc (25. julij 2010).
17. Jezernik, Božidar. 2006. *Zakaj pri nas žive Cigani in ne Romi*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
 18. Kogovšek, Neža in Brankica Petkovič. 2007. *O diskriminaciji: priročnik za novinarke in novinarje*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
 19. Kovačič, Blaž. 2001. Pravni vidiki sovražnega govora. V *Poročilo skupine za spremljanje nestrpnosti 01*, ur. Brankica Petkovič, 177–198. Ljubljana: Mirovni inštitut. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/nestrpnost/porocilo/01/nestrpnost.pdf> (12. julij 2010).
 20. Lazarsfeld, Paul F. in Robert Merton. 1999. *Množično sporočanje, popularni okus in organizirano družbeno delovanje*, ur. Slavko Splichal. Komunikološka hrestomatija 2, 23–41. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
 21. Leskošek, Vesna. 2005. Sovražni govor kot dejanje nasilja. V *Mi in Oni: nestrpnost na Slovenskem*, ur. Vesna Leskošek, 81–95. Ljubljana: Mirovni inštitut.
 22. Lippmann, Walter. 1999. *Javno mnenje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Zbirka Javnost.
 23. McQuail, Denis. 2005. *McQuail's Mass Communication Theory*. 5th edition. Thousand Oakes: Sage Publications.
 24. Nastran Ule, Mirjana. 1997. *Temelji socialne psihologije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
 25. Nielson, Laura Beth. 2002. Subtle, Pervasive, Harmful: Racist and Sexist Remarks in Public as Hate Speech. V *Journal of Social Issues* 58 (2). Dostopno prek: <http://3.interscience.wiley.com/journal/118911222/abstract> (3. junij 2010).
 26. Noelle Neumann, Elisabeth. 1980/1993. *The spiral of silence. Public opinion-Our social skin*. Chicago: University of Chicago Press.
 27. Poptv.si. 2007. *TRENJA - Strojanovi: Kaj zdaj?* Dostopno prek: <http://poptv.si/multimedia/strojanovi-kaj-zdaj.html> (15. april 2010).
 28. Spletno oko. Dostopno prek: <http://www.spletno-oko.si/index.php?fl=0&p1=603&p2=573&p3=702&id=702> (5. junij 2010).
 29. Sruck, Vlado. 1995. *Leksikon politike*. Maribor: Obzorja.
 30. Ule, Mirjana. 2005. *Psihologija komuniciranja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
 31. Zhu, Lin in Christie Thomas. 2009. *Understanding the Influence of Mass Media in Forming American and Chinese Stereotypes*. Dostopno prek: <http://web.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/ehost/results?vid=2&hid=112&sid=0d23b0a1-56e7-4fcd-89fa-cf5034b1>

b513%40sessionmgr111&bquery=(national+stereotypes+in+china+AND+america)&bdata=JmRiPXVmaCZsYW5nPXNsJnR5cGU9MCZzaXRIPWVob3N0LWxpdmUmc2NvcGU9c210ZQ%3d%3d (16. julij 2010).

32. 24ur.com. 2004. *Romska problematika v Sloveniji*. Dostopno prek: <http://24ur.com/novice/slovenija/romska-problematika-v-sloveniji.html> (15. april 2010).

PRILOGI

Priloga A: Anketa - Odobravanje medijskih stereotipov o Romih

Pozdravljeni!

Moje ime je Alja Klanšek in sem študentka 4. letnika komunikologije, na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani. Za diplomsko nalogo moram opraviti raziskavo, za katero rabim vaše odgovore na sledečo anketo, ki je anonimna in mi bo prišla v veliko pomoč pri izdelavi naloge. Za sodelovanje, se ti že vnaprej najlepše zahvaljujem.

Obkroži spol: M / Ž

1. Preberi tekste in glede na prebrano, na vsako trditev odgovori z samo enim odgovorom, in sicer tako, da obkrožiš številko za izbran odgovor (1-sploh se ne strinjam, 2-se ne strinjam, 3-niti se ne strinjam, niti ne nasprotujem, 4-se strinjam, 5-popolnoma se strinjam).

Medijski tekst 1: *TRENJA - Strojanovi: Kaj zdaj?*

Odlomek iz oddaje Trenja, ki je bila predvajana na televizijskem programu *Pop tv*, 19. 4. 2007 (poptv.si):

Odlomek, v katerem go. Čeferin govori v prid Romom: od 1:10:45 do 1:11:31.:

prepis odlomka: »Gre za neko načelno nestrpnost. Pritajena nestrpnost sigurno ne bo pomagala rešiti te zadeve. Najprej bi morali delati na strpnosti, na umirjenosti, recimo gospod je prej rekel, da so v Ivančni Gorici neki Romi, ki so čisto uredni in jih nihče ne preganja. Tudi, če nisi čisto uredni, te nihče ne sme preganjati, razen države, po ustaljenem postopku. In po mojem mnenju je problem...a ste kdaj slišali, kadarkoli, da bi, če bi vam nekdo kaj naredil, rekli Slaka pa je napadel Slovence? Nikol. Danes pa govorijo Romi so Romi napadli, Romi so mu grozili. Mislim, da bi to moral preko tega in bi bila zadeva lažja.

Odlomek, v katerem go. Jerak govori proti Romom: od 1:13:20 do 1:13:51.:

prepis odlomka: »Mi smo nestrpni do njihovih dejanj, pogledajte, sredi belega dneva vlomijo v hišo, človek ki jih dobi, ga praktično fizično napadejo. Potem, ko ta pokliče policijo, mu še ti Romi na lastnem dvorišču grozijo. Na sredi ceste iz kombija zvlečejo človeka vna, pa ga

pretepejo. Da ne omenjam kraj, da ne omenjam kaj vse se bo še dogajal, ker mislm, da večini je to poznano...in do teh stvari js pa mislm, da nihče ne more bit strpen.«

Odlomek, v katerem g. Čeferin odgovarja: od 1:14:00 do 1:14:54:

prepis odlomka: »Js mislm, kot sm že prej reku, da se gnev usmerja v napačno smer. Problem je, da imajo državni organi popolnoma dovolj pravne podlage za ukrepanje, vs čs. In če ne ukrepajo, to ne pomen, da lahko vsak vzame puško, sekiro, vile, karkoli in obračunava nazaj. Js mislm, da bi se vsi moral zavzemat za to, da pravna država funkcionira in preganjanje na lastno pest, pomeni negacijo pravne države. Js samo o tem govorim, ne pravm, da je treba kazniva dejanja ščitit, ne pravm, da je treba ljudi pustit, če delajo take svinjarije, kot ste vi zdej povedu, ampak to so kazniva dejanja, za to ma vso podlago za ukrepanje policija, za to ma podlago za ukrepanje tožilstvo in te državni organi morajo ukrepat in na tej institucionalni ravni je treba zadeve rešvat, ne pa vzet zakon v svoje roke, kljub temu, da morda lahko razumem stisko kakšnega posameznika.«

Medijski tekst 2: *Romska problematika v Sloveniji* (24ur.com).

Članek iz spletne strani *24ur.com*, ki je bil objavljen 24. 5. 2004:

Romska problematika v Sloveniji<http://24ur.com/novice/slovenija/romska-problematika-v-sloveniji.html>

<http://24ur.com/novice/slovenija/romska-problematika-v-sloveniji.html> Ljubljana, 24.05.2004, 17:23 | E.Ž.

Strelnski obračun pred tednom dni, ko je 18-letni Rom blizu Ivančne Gorice hudo ranil vaščana, je še enkrat opozoril na neurejene odnose med romskimi in lokalnimi skupnostmi. Prebivalci dolenjskih, belokranjskih in posavskih občin naj bi v četrtek na protestu pred vladno palačo premieru Ropu sporočili, naj se končno neha sprenevedati, saj se lahko pripeti še kaj hujšega kot minulo nedeljo.

Avtorica prispevka: Erika Žnidaršič

Miha Strojan

Vsaka zgodba ima dve plati. Najprej njihova: velika družina 25-ih Romov živi sredi gozda, na zemlji, ki jo je pred leti kljub velikemu negodovanju vaščanov kupil Rom Miha Strojan.

Bivajo brez vode in elektrike. Prosili so že župana za napeljavo za vodo in elektriko, plačali bi vse, pa ni bilo možnosti, da jim napeljejo. Čeprav zmožni za delo, jim na borzi ne najdejo službe. Dobivajo socialno pomoč, nekaj pa zaslužijo tudi s prodajo starega železa. Od pretekle nedelje, ko je nekaj kilometrov stran od tega romskega naselja mladi Rom ustrelil vaščana, je prepad nepremostljiv.

Romska skupnost živi brez vode in elektrike

Svojo zgodbo pripovedujejo tudi sovaščani Romov, tako na primer Novomeščani že kar nekaj časa rotijo oblast, naj vendar ukrepa in uredi nevzdržne razmere v krajih, kjer so se naselili Romi. Napisali so kupe pisem, a se zanje ni zmenil nihče. Silvo Mesojedec, predsednik KS Bučna vas, je povedal: *"Zaradi ignorance predsednika vlade Ropa, ministrov Kopača, Bohinca in Dimovskega prirejamo protest v Ljubljani naslednji četrtek."*

Na slovenskih tleh naj bi bilo 82 romskih naselij s 6200 Romi. V Prekmurju sporov med lokalnimi prebivalci in Romi ni.

Jožek Horvat

Jožek Horvat, predsednik zveze Romov Slovenije, je povedal, da je razlika pravzaprav v nekem zgodovinskem dejstvu, na tem teritoriju živi veliko več narodnih skupnosti in verskih skupnosti, torej različni na enem določenem prostoru in če želijo vsi skupaj živeti v nekem sožitju, potem morajo eden drugega upoštevati.

Janez Obreza

Prvi korak k reševanju težav so tudi romski svetniki, ki predstavljajo vezni člen med Romi in lokalnimi prebivalci. Janez Obreza, direktor Urada vlade za narodnosti, meni: *"V občini Ivančna Gorica je primer občine, ki nima ne svetnika, ker ni bila niti zainteresirana, da bi ga dobila. Težko rečem, da je kriva samo občina, veliko je dejavnikov tukaj."*

Korak naprej bi bil tudi zakon o Romih, ki bi natančno določil pravice, pa tudi dolžnosti Romov. Kljub temu, da takšen zakon zahteva ustava, ga naši državi v trinajstih letih ni uspelo pripraviti. Janez Janša, predsednik SDS, je dejal, da je tudi sedaj, ko je skoraj prišlo do umora, vse tiho in še vedno ni nobenih jasnih zagotovil, da bo vlada ustrezen zakon predlagala.

Tudi policija se za Rome ne zmeni kaj dosti...

Veliko kritik pa so si ob nedavnem tragičnem dogodku prislužili tudi slovenski možje v modrem, ki niso storili nič, da bi preprečili tragičen dogodek. Pravijo, da niso imeli ustreznih pooblastil.

"Če bi se ti Romi, ki so se naselili na privatnem zemljišču v vasi Krka, naselili na kakšni parceli v Murglah, mislim, da bi zakonska podlaga takoj obstajala in ne bi bilo dolgo tam," meni Janša.

Oblast bi morala poskrbeti za romsko problematiko

Predsednik SNS Zmago Jelinčič pravi: *"Ne more nas nekdo krasti, ropati, ubijati, goljufati in si prisvajati ne vem kaj in ne biti za to kaznovan, kar se dogaja pri ciganih. Dejstvo je, da policija ne stori nič, minister Bohinc si ne upa nič narediti, lokalni policijski veljaki si nič ne upajo."*

Že zdavnaj bi se morala oblast romske problematike lotiti z vso resnostjo. Vendar, kot pripovedujejo poznavalci, za to nihče ni imel nobenega interesa. Morda ga bo imel sedaj, ko je nekdo že padel pod streli, pa, ker se pripravlja velik protest in nenazadnje ker je ravno volilno leto.

		Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Niti se ne strinjam, niti ne nasprotujem	Se strinjam	Popolnoma se strinjam
V ₁	Romi nikoli ne spoštujejo nikakršnih zakonov in predpisov.	1	2	3	4	5
V ₂	Romi so dokaj odgovorni in delavni ljudje.	1	2	3	4	5
V ₃	Romi zelo radi kradejo.	1	2	3	4	5
V ₄	Romi tudi kaj prispevajo k družbi.	1	2	3	4	5

V ₅	Romi spoštujejo zakone zgolj, kadar imajo od tega osebno korist.	1	2	3	4	5
V ₆	Romi si zaslužijo enakovreden odnos kot Slovenci.	1	2	3	4	5
V ₇	Romi so najbolj nepošteni ljudje.	1	2	3	4	5
V ₈	Romi ne ogrožajo ljudi in okolice nič bolj kot Slovenci.	1	2	3	4	5

2. Zopet na vsako vprašanje odgovori s samo enim odgovorom tako, da obkrožiš številko za izbran odgovor (1-nikoli, 2-redko, 3-včasih, 4-pogosto, 5-vedno).

		Nikoli	Redko	Včasih	Pogosto	Vedno
V ₁	Starši se razburijo, če rečem, da Romi niso slabši od Slovencev.	1	2	3	4	5
V ₂	Starši trdijo, da so vse družbene skupine enakovredne.	1	2	3	4	5
V ₃	Starši pravijo, da Romi vedno samo kradejo.	1	2	3	4	5
V ₄	Starši mi dovolijo druženje z Romi.	1	2	3	4	5
V ₅	Starši mi grozijo z različnimi kaznimi (npr. hišni pripor, odtegnitev žepnine,...), v primeru druženja z Romi.	1	2	3	4	5
V ₆	Starši pravijo, da niso vsi Romi nepošteni.	1	2	3	4	5
V ₇	Starši pravijo, da so Romi najslabši od vseh družbenih skupin.	1	2	3	4	5
V ₈	Starši pravijo, da Romi niso nevarni.	1	2	3	4	5

3. Zopet na vsako vprašanje odgovori s samo enim odgovorom tako, da obkrožiš številko za izbran odgovor (1-nikoli, 2-redko, 3-včasih, 4-pogosto, 5-vedno).

		Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Niti se ne strinjam, niti ne nasprotujem	Se strinjam	Popolnoma se strinjam
V₁	O določenih družbenih skupinah izvem največ preko televizije.	1	2	3	4	5
V₂	Televizija in drugi mediji, mi predstavljajo glavni vir informacij o Romih.	1	2	3	4	5
V₃	Skozi medije si lažje predstavljam okolje v katerem živim in določene družbene skupine.	1	2	3	4	5
V₄	Televizija in drugi mediji mi predstavljajo, oziroma prikazujejo realnost.	1	2	3	4	5
V₅	Moj odnos do določenih družbenih skupin je odvisen od tega, na kakšen način so le-te predstavljene v medijih.	1	2	3	4	5
V₆	Mediji prikazujejo realno stanje določenih družbenih skupin.	1	2	3	4	5

Priloga B: SPSS output (SPSS rezultati)

Frequencies

Frequency Table

		med1			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	3	6,0	6,0	6,0
	2	14	28,0	28,0	34,0
	3	24	48,0	48,0	82,0
	4	9	18,0	18,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

		med2			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	1	2,0	2,0	2,0
	2	20	40,0	40,0	42,0
	3	27	54,0	54,0	96,0
	4	2	4,0	4,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

		med3			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2	9	18,0	18,0	18,0
	3	18	36,0	36,0	54,0
	4	19	38,0	38,0	92,0
	5	4	8,0	8,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

		med4			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	4	8,0	8,0	8,0
	2	13	26,0	26,0	34,0
	3	22	44,0	44,0	78,0
	4	10	20,0	20,0	98,0
	5	1	2,0	2,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

med5

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	1	2,0	2,0	2,0
2	7	14,0	14,0	16,0
3	14	28,0	28,0	44,0
4	25	50,0	50,0	94,0
5	3	6,0	6,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

med6

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	1	2,0	2,0	2,0
2	11	22,0	22,0	24,0
3	16	32,0	32,0	56,0
4	14	28,0	28,0	84,0
5	8	16,0	16,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

med7

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	8	16,0	16,0	16,0
2	22	44,0	44,0	60,0
3	16	32,0	32,0	92,0
4	3	6,0	6,0	98,0
5	1	2,0	2,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

med8

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	1	2,0	2,0	2,0
2	11	22,0	22,0	24,0
3	16	32,0	32,0	56,0
4	15	30,0	30,0	86,0
5	7	14,0	14,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

sov1

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	37	74,0	74,0	74,0
2	7	14,0	14,0	88,0
3	4	8,0	8,0	96,0
4	1	2,0	2,0	98,0
5	1	2,0	2,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

sov2

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	1	2,0	2,0	2,0
2	4	8,0	8,0	10,0
3	15	30,0	30,0	40,0
4	16	32,0	32,0	72,0
5	14	28,0	28,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

sov3

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	17	34,0	34,0	34,0
2	17	34,0	34,0	68,0
3	10	20,0	20,0	88,0
4	6	12,0	12,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

sov4

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	11	22,0	22,0	22,0
2	10	20,0	20,0	42,0
3	6	12,0	12,0	54,0
4	5	10,0	10,0	64,0
5	18	36,0	36,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

sov5

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	43	86,0	86,0	86,0
2	5	10,0	10,0	96,0
3	1	2,0	2,0	98,0
5	1	2,0	2,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

sov6

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	8	16,0	16,0	16,0
2	3	6,0	6,0	22,0
3	13	26,0	26,0	48,0
4	15	30,0	30,0	78,0
5	11	22,0	22,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

sov7

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	32	64,0	64,0	64,0
2	7	14,0	14,0	78,0
3	11	22,0	22,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

sov8

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	4	8,0	8,0	8,0
2	12	24,0	24,0	32,0
3	23	46,0	46,0	78,0
4	7	14,0	14,0	92,0
5	4	8,0	8,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

pom1

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 2	5	10,0	10,0	10,0
3	12	24,0	24,0	34,0
4	29	58,0	58,0	92,0
5	4	8,0	8,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

pom2

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	2	4,0	4,0	4,0
2	8	16,0	16,0	20,0
3	11	22,0	22,0	42,0
4	17	34,0	34,0	76,0
5	12	24,0	24,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

pom3

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	5	10,0	10,0	10,0
2	8	16,0	16,0	26,0
3	9	18,0	18,0	44,0
4	24	48,0	48,0	92,0
5	4	8,0	8,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

pom4

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	9	18,0	18,0	18,0
2	14	28,0	28,0	46,0
3	20	40,0	40,0	86,0
4	5	10,0	10,0	96,0
5	2	4,0	4,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

pom5

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	13	26,0	26,0	26,0
2	22	44,0	44,0	70,0
3	2	4,0	4,0	74,0
4	12	24,0	24,0	98,0
5	1	2,0	2,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

pom6

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	17	34,0	34,0	34,0
2	12	24,0	24,0	58,0
3	17	34,0	34,0	92,0
4	3	6,0	6,0	98,0
5	1	2,0	2,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

Reliability

[DataSet1] \\.\psf\Home\Documents\Alja\diploma\odg-DIP2.sav

Scale: ALL VARIABLES**Case Processing Summary**

		N	%
Cases	Valid	50	100,0
	Excluded(a)	0	,0
	Total	50	100,0

a Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,860	,868	8

Inter-Item Correlation Matrix

	med1	med2kontra	med3	med4kontra	med5	med6kontra	med7	med8kontra
med1	1,000	,553	,485	,435	,477	,265	,552	,301
med2kontra	,553	1,000	,493	,638	,655	,343	,346	,467
med3	,485	,493	1,000	,501	,635	,354	,362	,444
med4kontra	,435	,638	,501	1,000	,478	,420	,420	,489
med5	,477	,655	,635	,478	1,000	,510	,297	,401
med6kontra	,265	,343	,354	,420	,510	1,000	,382	,399
med7	,552	,346	,362	,420	,297	,382	1,000	,559
med8kontra	,301	,467	,444	,489	,401	,399	,559	1,000

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
med1	21,06	20,956	,583	,521	,846
med2kontra	20,44	21,721	,688	,625	,841
med3	20,48	20,173	,641	,501	,839
med4kontra	20,66	19,739	,660	,510	,836
med5	20,40	19,878	,674	,623	,835
med6kontra	21,18	19,906	,522	,364	,856
med7	21,50	20,500	,577	,517	,846
med8kontra	21,16	19,402	,600	,475	,845

Reliability

[DataSet1] \\.\psf\Home\Documents\Alja\diploma\odg-DIP2.sav

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	50	100,0
	Excluded(a)	0	,0
	Total	50	100,0

a Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,530	,521	8

Inter-Item Correlation Matrix

	sov1	sov2kontra	sov3	sov4kontra	sov5	sov6kontra	sov7	sov8kontra
sov1	1,000	,152	-,027	-,199	,617	-,088	,090	-,027
sov2kontra	,152	1,000	,370	,371	-,195	,035	,455	,370
sov3	-,027	,370	1,000	,259	-,033	-,093	,484	,287
sov4kontra	-,199	,371	,259	1,000	-,130	,383	,214	,259
sov5	,617	-,195	-,033	-,130	1,000	-,248	-,050	-,210
sov6kontra	-,088	,035	-,093	,383	-,248	1,000	,118	-,003
sov7	,090	,455	,484	,214	-,050	,118	1,000	,195
sov8kontra	-,027	,370	,287	,259	-,210	-,003	,195	1,000

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
sov1	15,70	16,622	,037	,554	,557
sov2kontra	14,90	12,990	,495	,486	,410
sov3	15,04	13,958	,354	,339	,461
sov4kontra	14,32	10,712	,406	,422	,423
sov5	15,92	17,871	-,115	,565	,578
sov6kontra	14,50	14,786	,107	,315	,560
sov7	15,56	14,129	,453	,351	,442
sov8kontra	14,04	14,447	,285	,211	,485

Reliability

[DataSet1] \\.\psf\Home\Documents\Alja\diploma\odg-DIP2.sav

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	50	100,0
	Excluded(a)	0	,0
	Total	50	100,0

a Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,675	,708	5

Inter-Item Correlation Matrix

	sov2kontra	sov3	sov4kontra	sov7	sov8kontra
sov2kontra	1,000	,370	,371	,455	,370
sov3	,370	1,000	,259	,484	,287
sov4kontra	,371	,259	1,000	,214	,259
sov7	,455	,484	,214	1,000	,195
sov8kontra	,370	,287	,259	,195	1,000

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
sov2kontra	9,60	9,429	,565	,345	,570
sov3	9,74	9,951	,473	,293	,608
sov4kontra	9,02	7,857	,386	,167	,688
sov7	10,26	10,809	,457	,324	,625
sov8kontra	8,74	10,441	,388	,176	,642

Reliability

[DataSet1] \\.\psf\Home\Documents\Alja\diploma\odg-DIP2.sav

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	50	100,0
	Excluded(a)	0	,0
	Total	50	100,0

a Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,759	,752	6

Inter-Item Correlation Matrix

	pom1	pom2	pom3	pom4	pom5	pom6
pom1	1,000	,493	,231	,095	,265	-,120
pom2	,493	1,000	,450	,299	,255	,167
pom3	,231	,450	1,000	,577	,390	,521
pom4	,095	,299	,577	1,000	,327	,702
pom5	,265	,255	,390	,327	1,000	,387
pom6	-,120	,167	,521	,702	,387	1,000

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
pom1	13,90	16,010	,277	,356	,770
pom2	13,96	13,182	,462	,367	,735
pom3	14,26	11,788	,667	,469	,674
pom4	15,00	12,735	,614	,567	,693
pom5	15,22	13,032	,467	,264	,734
pom6	15,36	13,337	,513	,597	,720

Descriptives

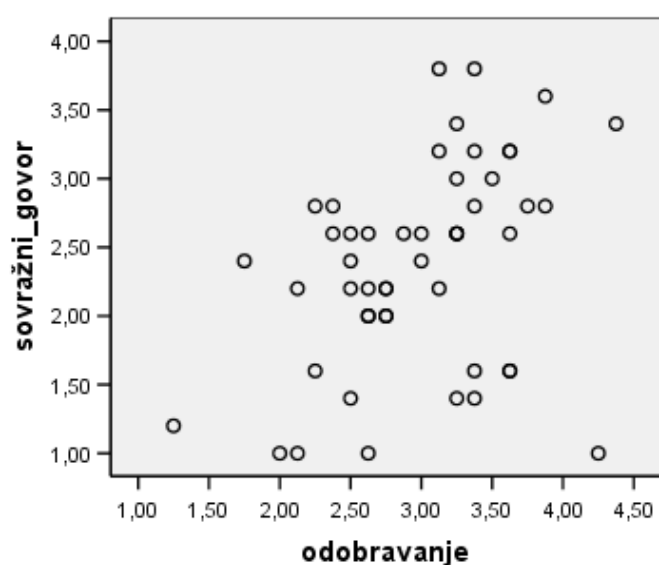
[DataSet1] \\.\psf\Home\Documents\Alja\diploma\odg-DIP2.sav

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
						Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
odobravanje	50	1,25	4,38	2,9800	,63706	-,213	,337	,097	,662
sovražni_govor	50	1,00	3,80	2,3680	,74872	-,169	,337	-,595	,662
pomembnost_medijev	50	1,50	4,00	2,9233	,71366	-,075	,337	-1,128	,662
Valid N (listwise)	50								

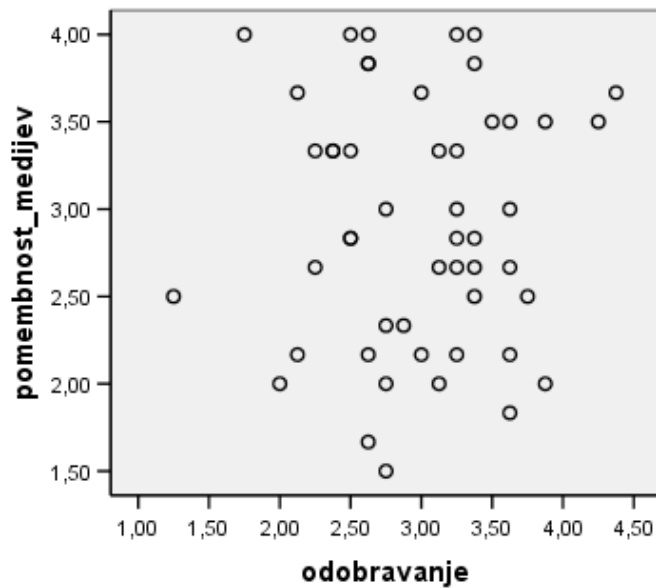
Graph

[DataSet1] \\.\psf\Home\Documents\Alja\diploma\odg-DIP2.sav

Graph

[DataSet1] \\.\psf\Home\Documents\Alja\diploma\odg-DIP2.sav

Regression

[DataSet1] \\.\psf\Home\Documents\Alja\diploma\odg-DIP2.sav

Variables Entered/Removed(b)

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	pomembnost_medijev, sovražni_govor(a)	.	Enter

a All requested variables entered.
b Dependent Variable: odobranje

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,390(a)	,152	,116	,59908

a Predictors: (Constant), pomembnost_medijev, sovražni_govor

ANOVA(b)

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	3,018	2	1,509	4,205	,021(a)
	Residual	16,868	47	,359		
	Total	19,886	49			

a Predictors: (Constant), pomembnost_medijev, sovražni_govor
b Dependent Variable: odobranje

Coefficients(a)

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	2,341	,413		5,670	,000
	sovražni_govor	,339	,117	,398	2,895	,006
	pomembnost_medijev	-,056	,123	-,062	-,454	,652

a Dependent Variable: odobravanje